

PŘÍBĚHY K POZNÁNÍ

O ŽIVOTĚ BEZ DOMOVA

Milí přátelé,

proti lidem bez domova panuje ve společnosti mnoho předsudků: „Mohou si za svou situaci sami. Kdyby chtěli, mohli by si přece najít práci i bydlení...“ Často to ale není tak jednoduché. Přinášíme vám 12 příběhů lidí, kteří s bezdomovectvím mají zkušenost. Příběhy o tom, jak je někdy snadné na ulici skončit a jak je těžké se z ní dostat.

Vojtěch byl úspěšným houslovým virtuosem, ale po delším pobytu v zahraničí přišel o další zakázky. Václav měl slušně prosperující firmu, když ho srazilo auto a během rekonvalescence nasbíral velké dluhy. Štefan našel svého otce mrtvého, když mu bylo 8. Pubertu strávil v diagnostickém ústavu a na šikmou plochu se dostal, když ho podvedl zaměstnavatel a nezaplatil mu práci. Všechny tyto situace byly prvním krokem k životu na ulici.

V ebooku najdete taky vyprávění lidí, kteří se lidem bez domova snaží pomáhat. Miriama nastoupila po škole do nízkoprahové noclehárny a dnes pomáhá těmto lidem organizovat komunity. Tereza založila i přes všechny překážky a nedůvěru firmu, ve které bezdomovci dělají průvodce po městě. To jsou jen některé z příběhů z této knížky. Všechny ale vyprávějí o tom, že jsou lidé bez domova stejní jako my. Lidé, kteří mají svou individualitu, slabé i silné stránky, ale i své sny a budoucnost. Jen v těch nejtěžších chvílích často potřebují pomoc, aby našli sílu na další cestu.

Petra Nagyová a Jana Hanzlová

O životě bez domova

Autorky: Jana Hanzlová, Petra Nagyová

Editoři: Vladimír Novotný, Lukáš Novotný, Gabriela Vlčková

Slovenské příběhy přeložila: Lucie Voudalas

Grafická úprava: Petra Kavalcová

Vydala: GLAFKA, s.r.o. ve spolupráci s organizací Od emocí k poznání, n.o.

Datum vydání: březen 2019

Datum revize: listopad 2020

ISBN: 978-80-907228-6-6

OBSAH

CECÍLIA

Do práce cestuji i dvě hodiny, lidé mi pomáhají přežít 4

HELENA BADALCOVÁ

Táta nám nosil dárky z popelnic 6

JOZEF

Uvědomil jsem si, jak jsem snil o věcech, které byly malicherné 8

MIRIAMA PETRÍKOVÁ

Většina lidí bez domova si svou situaci ne zvolila, i proto jim dávám hlas 10

NINA BEŇOVÁ

Každý člověk si zaslouží důstojné bydlení 13

PETR

Pořad si neumím vysvětlit, proč se to stalo 16

ŠTEFAN MALACKÝ

Nikdy si dopředu nic neplánuji 19

ŠTEFAN KRAMER

Byly dny, kdy jsem to už chtěl vzdát. Vyplatilo se ale vytrvat 21

TEREZA JUREČKOVÁ

Jsem insider do světa bezdomovců 23

VÁCLAV

Neměl jsem se vracet 26

VOJTECH

Virtuos na ulici 28

ZUZANA

Drogy, squaty a terénní práce 30

Ten, kdo ji jednou potká, už na ni nezapomene... „Lidem dávám lásku a oni mi to vracejí. Pomáhají mi přežít,“ říká Cecilka, která každý den cestuje do Bratislavy dvě hodiny, aby mohla prodávat pouliční časopis Nota bene.

Vyrůstala jsem v malé vesnici, mé dětství však nebylo šťastné. Prožila jsem ho s rodinou a se sourozenci v chudobě. Doma nás bylo sedm dětí. Vzpomínám si, že jsme s rodiči spávali v jedné posteli. Vychodila jsem jen pět tříd maďarské školy a často mi bylo velmi líto, že jsem ji nemohla dokončit. Doma jsme neměli dost oblečení, takže jsme někdy nemohli jít ani ven.

Vdávala jsem se mladá, abych ze své rodiny unikla, ale moje manželství nedopadlo podle mých představ. Manžel začal mít problémy s alkoholem, a tak jsem zůstala se třemi dětmi sama. Měli jsme spolu syna a dvě dcery. Všichni dodnes se mnou žijí a já je živím spolu s devíti vnoučaty.

Vnučka trpí epilepsií

Naši rodinu postihlo několik nešťastných událostí. Jedné z dcer se narodilo vážně nemocné dítě. Moje vnučka Andělka, která má dnes 24 let, trpí epilepsií. Většinu času leží v posteli, každou chvíli má záchvaty a musíme volat sanitku. Její rodiče toužili i po druhém dítěti, ale báli se, že by bylo opět nemocné, a tak se rozhodli pro adopci. Vzali si za svou Marienku, která je dnes pýchou rodiny. Je velmi šikovná a daří se jí ve škole. Jsem na ni velmi pyšná. Horší je, že jejich otec umřel jako velmi mladý. Měl silnou cukrovku.

Živí děti i vnoučata

Naše rodina zůstala bez muže schopného pracovat a zodpovědnost za děti a vnoučata padla na mě. Abych je uživila, začala jsem rozprodávat zařízení našeho domu. Známy mi poradil, abych šla žebrat do Bratislavy. Vzal mě do města, neboť jsem se tam vůbec nevyznala. Při žebrání jsem se však vůbec necítila dobře. Obstarala jsem si proto staré knihy a provozovala jakýsi pouliční antikvariát. Můj známý se mezitím stal prodejcem pouličního časopisu Nota bene a řekl mi o tom. Stačilo, že mi jednou ukázal cestu do výdejny a vše jsem si už vyřídila sama.

Do práce cestuje dvě hodiny

Nota bene prodávám již několik let. Denně cestuji dvě hodiny a prodávám čtyři až pět hodin. Občas, když prodám více časopisů, zůstanu jeden den doma. Potřebuji si odpočinout, přece jen je toho na mě hodně. Prodej časopisu mi umožňuje na chvíli se z tíživé situace v rodině vymanit. Těším se, že mám vždy důvod se pěkně obléct a být mezi lidmi. Ve městě si můžu dát i teplé jídlo.

Mám stále zákazníky, kteří mi pomáhají. Nebojí se mi podat ruku, obejmout mě nebo si se mnou popovídat. Někteří mi koupí chléb pro děti, jiní mi donesou oblečení.

Velmi mi pomáhají i lidé z řeckokatolického kostela při Ondrejském hřibově. Líbí se mi tamní ikony. Jednu malou jsem dostala od farnosti darem a nosím ji vždy u sebe. V neděli chodím na mši a zapálit svíčky. Jednu zapaluji za mír na světě, aby měli lidé lásku a zdraví, druhou zapaluji za to, aby nás Bůh ochraňoval a třetí za naší nemocnou Andělku.

Miluje knihy

Nejvíce mě trápí chátrající dům, který toužím dát aspoň trochu do pořádku. Většinu života jsem se starala o děti. K tomu, abych dostávala důchod, mi chybí ještě odpracovat čtyři roky. Žiji z vdovského důchodu a ochranného příspěvku, dohromady dostávám okolo 140 eur. Polovinu z toho platím sousedce, od které беру vodu a elektřinu. Mám i dluh na zdravotním pojištění, takže si musím platit za lékařské ošetření i léky. Raději však přispěji na léky pro vnučku.

Když donesu domů jídlo, děti začnou zpívat a tancovat. Večer, kdy už všichni spí, si čtu. Nejraději mám skutečné příběhy. Připomínají mi, že každý má nějaké trápení. Odpočívám i při čtení o přírodě, potom mám čistou hlavu a nemyslím na svůj život.

Svoji práci mám ráda. Jsem veselá prodejkyň. Lidé se mě často ptají, jak se mám a já jim vždy odpovím. Víím, že každý z nás má svůj kříž, proto se i já zajímám o to, jak se jim daří. Vždy jim poradím, i když to sama nemám lehké.

” *Nota bene prodávám již několik let. Denně cestuji dvě hodiny a prodávám čtyři až pět hodin. Občas, když prodám více časopisů, zůstanu jeden den doma. Potřebuji si odpočinout, přece jen je toho na mě hodně. Prodej časopisu mi umožňuje na chvíli se z tíživé situace v rodině vymanit. Těším se, že mám vždy důvod se pěkně obléct a být mezi lidmi. Ve městě si můžu dát i teplé jídlo.* ”

Když bylo Heleně jedenáct, stal se z jejího tatínka bezdomovec. Čekával ji před školou a nosil jí knížky a jiné dárky z popelnic. „Já jsem si je i chtěla vzít, ale strašně jsem se styděla, že to vidí ostatní,“ přiznává. V pubertě díky kamarádkám překonala zavržení, které si nesla z výchovy, a rozhodla se dát tátovi ještě jednu šanci. Zjistila, že je to obdivuhodný člověk. Který ovšem nedokáže žít „v systému“.

Mamka se seznámila s tátou skrze poezii a divadlo. Táta byl umělec tělem i duší, básně psal už od mládí. Spoustu jich znal nazpaměť a dokázal recitovat půlku večera. Když se narodil můj mladší bráška, přešel táta z divadla, které tolik nevynášelo, do reklamní agentury. Jenže kýžený finanční efekt se stejně nedostavil. Vydělal sice dost, jenže když dostal výplatu, vzal to přes hospody celých Vinohrad, tam všechny pozval a domů přinesl minimum. Takže když mi bylo asi jedenáct, naši se rozvedli. Já si to období ale vlastně moc nepamatuju. Mám ho jako v mlze. Asi to je z pudu sebezáchovy, protože to bylo dost traumatizující.

Máma se sblížila s tátovým účetním, což táta pochopitelně nenesl moc dobře, a začal ještě víc pít a dělal mamce naschvály. Vzájemně se psychicky terorizovali a několikrát i poprali, až jsme jednoho dne utekli jen s pár věcmi k mámině ségře. S novým máminým přítelem jsme si ale moc nepomohli. Sice nepil, ale nechoval se hezky ani k mámě ani k nám. Všechno muselo být podle něj, nebo bylo zle. A navíc nás strašně štvál proti tátovi. Všechno na něm bylo špatně. Takže jsme samozřejmě znali jen jeden pohled, jak táta trápil mámu a byl špatný člověk.

Všichni se nám posmívali

Táta po našem odchodu přestal chodit do práce, nedokázal zaplatit nájem, až ho vyhodili z bytu. Nějakou dobu pak ještě přespával ve sklepech, ale pak ho majitelka vyhodila i odtamtud. Přitom se se mnou a bráchou pořád snažil udržovat kontakt. Nejdřív si nás bral na víkendy a jezdili jsme k jeho kamarádům nebo do divadel a pak jsme vysedávali po hospodách. Což taky nebylo ideální. Pak na nás ale začal čekat před školou a nosit nám dárky, které vyhrabal v popelnicích. Dneska už to vidím úplně jinak, ale tehdy to pro mě bylo strašně ostudné. Všichni se nám posmívali, že je náš táta bezdomovec, že smrdí, že má blechy a my je budeme mít taky. Každý den jsem se bála vyjít ze školy, že tam táta bude stát s těma jeho igelitkama.

Třídní učitelka nám chtěla pomoci, tak zavolala sociálku. Což pro mě byla ale spíš další stigmatizace. Nakonec tátovi soudně zakázali se s námi stýkat, a když na nás zase jednou čekal před školou, přijela policie a zatkla ho. Z důvodu, že neplatil alimony, byl pak taky odsouzený a šel si sednout asi na rok do vězení. To už jsem se s ním neviděla, ale posílal nám nádherné dopisy. A vždycky byly strašně smutné. A já mu odpověděla jen jednou a navštívit jsme ho nebyli vůbec. Následujících pět let jsme se viděli jen náhodně. Jednou mě třeba potkal v tramvaji a chtěl se se mnou bavit. Hned ale přiběhla nějaká paní, která si myslela, že je to nějaký úchyl, který mě obtěžuje. Tak mi bylo líto, že můj táta dělá takovou ostudu, že na něj lidi chtějí volat policii.

Tátu máš jen jednoho

Zlom nastal v mých šestnácti. Tehdy mě moje kamarádky přesvědčily, že už jsem starší a tátů mám jenom jednoho, tak bych mu mohla dát ještě šanci. Že znám vlastně jen verzi mámy a mohla bych si poslechnout taky tu jeho. Tak jsme se i přes soudní zákaz sešli. Pamatuju si tu schůzku dodneška. Seděli jsme kolem stolu já s bráchou, moje kamarádka a táta. A všichni čtyři jsme jenom brečeli. Ani jsme si nemohli nic říct. Objednali jsme si palačinky a číšník si z nás dělal legraci, že je budeme mít slané. A ještě i několik následujících schůzek jsme dost plakali a hledali k sobě cestu.

Začala jsem poznávat, že je táta hodně charismatický člověk. Inteligentní a sečtělý. Navíc hodně kreativní a vtipný, pořád vymýšlel nějaké básničky a slovní hříčky. Jenže byl bohém, dost pil a nedokázal fungovat spolehlivě. Nedokázal

podávat ten výkon, aby se udržel „v systému“. Chodit pravidelně do práce a platit nájem. Spousta lidí se mu snažila pomoci, ale každý to po nějakém čase vzdal.

Život se s nimi nemazlil

V té době jsem byla v pubertě, takže mi bohémské prostředí přišlo vlastně zajímavé. Táta měl hodně moc známých mezi umělci, divadelníky, herci nebo filmaři. Vzal mě na zkoušku divadelního spolku lidí bez domova, kde jsem zjistila, že to nejsou špatní lidé. Že mají za sebou silné příběhy a život k nim byl často dost krutý. Nepokazili si to jen sami. S většinou lidí, se kterými jsem se seznámila já, se akorát život nemazlil. To, že nebyli vykoupání a neměli kde bydlet, vůbec nevyprávělo nic o jejich vnitřku a o tom, jaké jsou osobnosti.

Jinak jsme se s tátou scházeli v kavárnách, chodili jsme spolu do divadel nebo na demonstrace. V té době už jsem byla na střední a najednou to bylo zajímavé i pro mé spolužáky. Chtěli se s tátou seznámit nebo je taky zajímalo, jak lidé bez domova žijí, jak se jim dá pomoci nebo jakou mají šanci se z ulice dostat. V tom mi táta hodně otevřel oči. Dneska studuju farmacii, ale ještě víc mě zajímají sociální a humanitní obory. Nevím, jestli bych k tomu došla, kdybych se od táty nedozvěděla, že bezdomovci nemusí být špatní lidé. A že si zaslouží, aby jim někdo pomohl.

“Kdybych neměla své kamarádky, vůbec nevím, jestli bych našla odvahu a chuť se s tátou vůbec scházet. Bylo to pro mě dlouhou dobu velké stigma. Mít tátu bezdomovce. Tak jsem moc vděčná, že jsem to překonala a tátu mohla poznat.”

Profesionální bezdomovec

Táta střídavě bydlel na ulici, většinou u kamarádů nebo taky pomáhal invalidním lidem, dělal jim asistenta a oni ho za to u sebe nechávali bydlet. A i když byl na ulici, tak se neflákal. Zachraňoval knížky z kontejnerů a prodával je do antikvariátů. A mezitím spojoval lidi, kteří by si mohli pomoci. Pořád všechny vzájemně seznamoval. Nebo si udělal rekvalifikační kurz na práci s dětmi a založil si při Domě dětí a mládeže romský kroužek Badalcova badatelna. A společně probádávali svět bílých. Bral romské děti do divadel, četli spolu, chodili po Praze. Když jsme pak šli po Žižkově, seběhla se k němu hned skupinka Romů, někteří už se svými dětmi. A všichni se k němu hlásili, měli ho moc rádi. A hodně tátovi pomohlo, když začal provádět pro Pragulic, firmu, která pořádá prohlídky Prahy vedené bezdomovci. Tím, že mohl na prohlídkách svůj příběh vyprávět stokrát, se z něj postupně vypovídal. Přestal se obviňovat nebo cítit potupně. Říkal pak o sobě, že je „profesionální bezdomovec“. (smích)

Pak už jsme s tátou měli hezký vztah. Vnímala jsem ho jako kamaráda, ráda jsem s ním sdílela čas nebo jsme si telefonovali. Vzpomínám si, že když mi na studiích chyběly peníze, poslal mi třeba složenku na 111 Kč. (smích) Když měl zrovna nějaké peníze, všechno mně a bráchovi dával.

Hodně lidí ovlivnil

Pak jsme se jednoho dne dozvěděli, že má táta rakovinu plic v posledním stádiu. Bydlel chvíli u kamarádky v pracovně a pak už byl jen v nemocnicích. Šlo to hodně rychle, zemřel asi za 2 měsíce. Jezdili jsme za ním s bráchou každý den, přerušila jsem kvůli tomu školu. Když jsme za ním přijeli, svolal i všechny pacienty z okolních pokojů, protože za nimi žádné návštěvy nechodily. Když jsme pak dělali poslední rozloučení v Lese vzpomínek, spousta jeho kamarádů mi přišla říct, jak je táta ovlivnil. Více lidem otevřel obzory a pomohl jim realizovat se v tom, co je teď baví a živí. Například jednoho fotografa přivedl k focení. Jenom sám se sebou to nedokázal. Bohužel.

Kdybych neměla své kamarádky, vůbec nevím, jestli bych našla odvahu a chuť se s tátou vůbec scházet. Bylo to pro mě dlouhou dobu velké stigma. Mít tátu bezdomovce. Tak jsem moc vděčná, že jsem to překonala a tátu mohla poznat. Takového, jaký doopravdy byl.

Moje představa o domově je velmi jasná. Neznamená pro mě jen mít stabilní střechu nad hlavou. Jsou pro mě důležití lidé v mém životě, kterým můžu věřit, mít je rád a se kterými můžu sdílet strasti i slasti života. Domov je také pro mě neoddělitelně spojen s představou krbu a vůní dřeva.

Měl jsem obyčejné dětství. Vyrůstal jsem v početné rodině. Mám na něj mnoho krásných vzpomínek. Máma nás vychovávala v křesťanském duchu a skromně. Cenil jsem si mnoho obyčejných, ale pro mě i tak nádherných zážitků. Vzpomínám si, že jsme měli pěknou tradici. Každý pátek večer a v neděli v době oběda jsme svolali všechny z naší rodiny – včetně tety, strýce, bratrance, sestřenice, na večeři k nám domů. Byla to velmi zábavná a milá záležitost, neboť se potom asi patnáct lidí tlačilo u stolu ve dvoupokojovém bytě. Každá večeře trvala asi půl hodiny a potom jsme si další hodiny povídali u stolu. Další silný zážitek pro mě byl, když se můj bratr vrátil po roce ze zahraničí. Neviděli jsme ho téměř celý rok kvůli jedné rodinné hádce a neměli jsme o něm žádné zprávy.

Byl jsem jedničkář

Nikdy jsem se, ani jako malý chlapec, nepouštěl do konfliktů. Vyhledával jsem poměrně bezpečné situace. Do školy jsem chodil za socialismu. Byla to taková malá základní škola, kde jsem se učil na samé jedničky. Potom přišlo gymnázium, které jsem skončil se stejným prospěchem. Nikdy jsem se nemusel moc učit. Testy a písemky mi ve škole šly jaksí samy od sebe, i když přiznávám, že někdy s pomocí taháku. Byl to takový ten klasický život, od dětství přes pubertu až po dospělost, kdy jsem vůbec netušil, na jakém bodě ustrne můj životní příběh.

Nikdy jsem moc nepil, nebral drogy a kouřit jsem začal někdy ve dvaceti. Moje zázemí vůbec nenavštěvovalo tomu, že se něco někdy v budoucnu může stát. Nestalo se to ze dne na den. Mělo to takový postupný spád. Pravdou je, že to bylo z části mou vinou, že jsem si v dospělosti nebudoval upřímné vztahy s ostatními. Po dlouhém hledání jsem si konečně našel přítelkyni, se kterou jsem se později oženil a bydleli jsme spolu ve dvoupokojovém bytě. Jak to však někdy mezi partnery chodí, postupem času si přestanou rozumět a někdy to bohužel dotáhnou do opravdu extrémních rozměrů. Nerad bych zacházel do detailů, ale po rozvodu připadl manželce byt i většina financí. Zůstal jsem bez střechy nad hlavou.

Neodkladně jsem si za zbytek peněz, které mi zůstaly, hledal bydlení. Některé ubytovny byly plné, jiné zase drahé, a tak jsem byl nucen využívat sociálních služeb pro lidi bez domova. Momentálně přes den navštěvuji denní centrum, kde se o mě starají velmi dobří církevní pracovníci. V noci jsem na ubytovně s kapacitou asi 30 lidí, což mi poskytuje trochu větší pocit bezpečí než ve velké noclehárně či na ulici.

“ Nepřehlížejme prosím lidi okolo nás a ani lidi bez domova. Nemějme vůči nim předsudky. Každý by si měl v rámci svých možností rozmyslet, zda dokáže člověku bez domova pomoci materiálně, finančně nebo dobrovolnickou činností v institucích. No musím teď hlavně za sebe říci, že kolikrát udělá dobře i obyčejný rozhovor a vyprávění příběhu, jakým je i tento. ”

Kdybych mohl vrátit čas

Pokud bych mohl vrátit čas, asi bych si v dospělosti budoval lepší vztahy s lidmi okolo sebe. Když má člověk pevně vybudovaný základ, ať už mezi přáteli nebo v rodině, vždy když se mu něco stane, bude mít možnost se někam vrátit. Vzpomínám si, když jsem byl mladý, sníval jsem o vícero věcech, které dnes považuji za malicherné – jako mít velký dům, cestovat a užívat si zabezpečený život. Postupem času, jak člověk dělá v životě chyby a stávají se mu různé nehezke věci, jsem pochopil, že o to v životě vlastně nejde. Nyní, když nemám ani stabilní střechu nad hlavou a v podstatě ani dostupnost kvalitní zdravotní péče, sním zejména o tomto – najít si práci, zbavit se dluhů a v nejlepším případě se dostat aspoň do podnájmu.

Trápí mě předsudky

Pro mě, jako člověka bez domova, je jednou z nejtěžších věcí to, že většinová společnost má vůči nám předsudky. Ať už jde o běžné lidi, úředníky nebo i o některé zdravotníky. Pokud chcete jít něco vyřídit na úřad a vědí o vašem statusu „bezdomovce“, buď začnou vaše věci vyřizovat s odkladem nebo vám je nevyřídí vůbec. Stejně je to i se zdravotní péčí. Pokud jste bez domova, existuje velká pravděpodobnost, že máte mnoho dluhů, ať už na sociálním nebo zdravotním pojištění. Dokud se dluhů nezbavíte, nemáte přístup k adekvátní zdravotní péči a na to se nabaluje celý koloběh problémů a neúspěchů. Například i při hledání práce. Jak se vám bohužel stane něco vážného, nebude vás mít kdo ošetřit. Samozřejmě, vše ostatní je již individuální. Závisí to na tom, zda daný člověk bez domova využívá dostupné sociální služby nebo ne. Jsou lidé bez domova se závislostmi, kteří přežívají svůj život takříkajíc na lavičce. Ale jsou i takoví, kteří bydlí na ubytovnách a nemají problém se závislostmi. A nakonec i takoví, kteří noclehárny a útulky využívají z jiných důvodů. Jejich problémy jsou různé. Jen, kdyby nebylo těch předsudků.

Podpůrné slovo někdy znamená mnoho

Ve svém životě jsem nesmírně vděčný všem dobrým lidem, kteří mě jako člověka bez domova nepřehlédnou a darují mi podpůrné slovo nebo něco materiálního. Častokrát je právě slovo podpory a povzbuzení to, co dokáže udělat více než cokoliv materiálního. Nejhorší v životě pro mě byl moment, když jsem si uvědomil, že jsem zůstal bez střechy nad hlavou. Neboť tehdy má člověk pouze dvě možnosti – buď se vydá na ulici a přejde na chodník, který ho bude posouvat směrem dolů a už nenajde cesty zpět, anebo se bude snažit využít všech možností, které mu systém nabízí. Nevzdá to a bude věřit ve zpětné začlenění do společnosti.

Nepřehlížejme prosím lidi okolo nás a ani lidi bez domova. Nemějme vůči nim předsudky. Každý by si měl v rámci svých možností rozmyslet, zda dokáže člověku bez domova pomoci materiálně, finančně nebo dobrovolnickou činností v institucích. No musím teď hlavně za sebe říci, že kolikrát udělá dobře i obyčejný rozhovor a vyprávění příběhu, jakým je i tento.

V období, kdy jsem končila střední školu, jsem si začala více uvědomovat, o čem je realita života. Najednou jsem si okolo sebe začala všimnout lidí žijících v extrémní chudobě. Lidí, kteří prakticky nemají nic, a které systém i společnost vědomě odsouvají na okraj. Začala jsem dobrovolničit v různých organizacích, a nakonec jsem skončila u lidí bez domova, kteří mě naučili důležitým životním hodnotám.

Nejdříve to začalo dobrovolnictvím. Všechny moje aktivity vedly k pomoci zvířatům. Jako malá jsem chodila venčit psy z útulku Svoboda zvířat, kde jsem později pomáhala vést různé kampaně. Působila jsem také v organizaci Greenpeace. Poté přišli do mého života lidé bez domova, se kterými jsem se setkala v organizaci Depaul. Ta provozuje nízkoprahovou noclehárnu v Bratislavě pro lidi bez střechy nad hlavou. Vyzkoušela jsem toho hodně. Pod záštitou Klubu dětské naděje jsem chodila i za dětmi na dětskou onkologii. Vždy jsem se snažila být mezi lidmi a vnímat jejich potřeby. Bavilo mě propojovat vzájemné aktivity různých organizací.

Baví mě dělat dobro

Nikdy jsem nebyla typ člověka, který by si stěžoval na to, jaký je svět nespravedlivý a krutý. Myslím si, že svět se nemění našimi názory, ale příkladem, jakým jdeme druhým. Názor může být pěkný začátek změny, ale nesmí se zůstat jen u něj. Často nestačí jen napsat status na Facebook. Třeba začít konat. Baví mě dělat dobro. Myslím si, že vychází z člověka jaksi samovolně. Dobro činíme v životě téměř všichni, jen si to možná ne vždy uvědomujeme. Ať už mluvíme o uvolnění sedadla staršímu člověku v autobuse, o přátelském rodinném objetí nebo o vyvenčení sousedova psa. Já jsem se rozhodla, že konání dobra posunu do oficiální roviny. Transformovala jsem ho do práce, která mě naplňuje.

O lidech bez domova

Organizace Depaul Slovensko, ve které působím, se už dlouhodobě věnuje pomoci lidem bez domova a jejich začlenění zpět do běžného života. A nemluvím jen o největším projektu, kterým je již zmíněná nízkoprahová noclehárna. Depaul zahrnuje i pomoc nemocným a starším lidem bez domova, kterým poskytuje péči v Útulku sv. Lujzy de Marillac v Bratislavě, a taktéž i pomoc přímo v terénu. Moji kolegové za lidmi bez domova vyrážejí na místa, kde se často zdržují, a navštěvují je v jejich provizorních obydlích. Mnozí z nich žijí v zahradních chatkách, šachtách, ve stanech, zřízených domech a na jiných opuštěných místech. V Depaul se snažíme přijmout každého člověka bez domova a vnímat jeho potřeby. V rámci možností poskytujeme lidem adekvátní typ podpory, která by je mohla alespoň v malém posunout dál.

Pro mě byl Depaul jakýmsi oficiálním začátkem mého pracovního života. Po ukončení vysoké školy jsem měla možnost pracovat v kanceláři Národní rady, ale bílé límečky mě nikdy nelákaly. Když mě dobrovolnictví s lidmi bez domova bavilo po dobu studií, po jejich ukončení jsem si řekla, že bych v tom měla pokračovat. Začala jsem pracovat v nízkoprahové noclehárně sv. Vincenta de Paul, kde lidé bez domova chodí přespat.

Pomáhám jim uvědomit si vlastní hodnotu

Dnes se věnuji komunitnímu organizování. Je to něco, co je na Slovensku ještě nové. Aktuálně bych svoji práci nazvala jakýmsi podpůrným pilířem lidí bez domova, který se týká jejich aktivizace a prosazování vlastních práv i jinde než jen v zařízeních sociálních služeb, které využívají. Mým cílem je vnímat každého člověka bez domova jako osobnost, jako jednotlivce, který má svoje potřeby, ale i silné stránky, se kterými se dá pracovat. Snažím se je podporovat, aby se dokázali postavit sami za sebe a nevzdávat to.

Aktivita, spolupráce a boj za práva lidí bez domova je jakýmsi heslem mé práce. Podpora a spolupráce organizací v neziskovém sektoru je pro mě důležitá, protože mnohé z nich mají společný cíl – měnit podmínky lidí s překážkami k lepšímu. No a toho se dá dosáhnout jen spoluprací.

Předpověď, která se naplnila

Počet lidí, kteří momentálně přespávají v naší noclehárně, se pohybuje od 120 až po 220. Hodně využívají její prostory v období zimy, kdy máme plnou kapacitu. Byla to právě zima, která iniciovala začátek mého dobrovolnictví v noclehárně. Pamatuji si na svůj první den. Jako by to bylo včera, i když tomu bude už šest let. Byla jsem ještě nezkušená. Noclehárna v té době nebyla ještě zrekonstruovaná a vypadala velmi nepřívětivě.

Jako dobrovolnice jsem byla hozená do vody. Začínala jsem večerní službou. Bylo sedm hodin večer. Právě tehdy se u nás začíná noční služba. Absolvovala jsem svoji první pracovní noclehárenskou pohodu rozmlouvajíc s novými kolegy. Ten večer byl klasický, bez jakýchkoliv konfliktů. Na ten okamžik, kdy jsem před desátou večer opouštěla noclehárnu, však nezapomenu. Přistoupil ke mně starší pán. Typický člověk bez domova, který už rezignoval na systém. Nic neříkal, jen se mě zeptal, zda tady pracuji. Když jsem mu odpověděla že ne, řekl mi, že jednou budu, a že mě to změní. To jsem tehdy ještě netušila, jak moc měl pravdu.

Lidé bez domova mě za ten čas naučili mnohému. Naučili mě hodnotám odhodlanosti, formovali můj pohled na život i svět okolo mě a v neposlední řadě mě naučili pokoře k životu samotnému.

O našich předsudcích

Jsou lidé, kteří se i dnes dívají na bezdomovce s předsudky. Mají je, bohužel, zafixované jako špinavé a zapáchající alkoholiky, kteří žebrají. Pravdou však je, že typický bezdomovec neexistuje. Stereotypy majoritní společnosti donutily většinu lidí bez domova nepřiznávat svůj status, protože se bojí odsouzení. Majorita se lidí bez domova straní. Právě kvůli obrazu, který si o nich vytvořila, a který není skutečný. Hodně lidí se jich právě proto bojí.

Většinová společnost si často myslí, že bezdomovci si můžou za svůj život sami. A proto jim vlastně netřeba věnovat pozornost. Pravdou však je, že nikomu se nechce dobrovolně padnout na dno. Mnohokrát bychom do někoho, koho potkáme, ani neřekli, že je to člověk bez domova. Potkáváme je přitom kdekoliv – v autobuse, v obchodě nebo někde v práci. Jsou to přesně takoví stejní lidé jako my. Ba co víc, dokázali by nás toho hodně naučit o odvaze, síle a pokoře.

“ Bezdomovectví je v první řadě sociálně–patologický jev, na který se nemůže naše společnost tvářit, že neexistuje. Často se to však stává. Většina lidí bez domova si svou situaci nezvolila. Nikdo z nich si vědomě nevybral chudobu, krizi, zlo, nespravedlnost či špatně postavené zákony. ”

Příběhy, které ve mě zůstaly

Díky své práci v noclehárně jsem se seznámila s mnoha příběhy. Kolik klientů, tolik příběhů, které píše sám život... Pamatuji si na den, kdy jsem poznala jednu moji klientku. Přišla o domov, protože většinu svých peněz musela investovat na onkologickou léčbu. Měla rakovinu jater. Byla to pro mě silná žena, která bohužel, svůj boj prohrála. Nikdy to však nevzdala.

Jednou jsem se potkala s velmi vzdělaným a slušným člověkem, který po rozvodu začal trpět depresemi a začal se potýkat se závislostmi. Bral lehké drogy a podlehl alkoholu, což mu zdevastovalo organismus. Postupem času se rozhodl restartovat, dostal se do našeho integračního programu a dnes žije svým vlastním životem ve vlastním bytě, který konečně může nazývat domovem.

Není tomu tak dávno, kdy jsem v noclehárně organizovala komunitu s klienty. Pamatuji si, jak se u mě na konci komunitního sezení zastavil celkem uhlazený pán v pokročilém věku. Jeho příběh ho však poznamenal i po mnoho letech. Když mi ho vyprávěl, draly se mu slzy do očí. Poté, co mu umřela manželka, přišel o všechno a jeho tři dcery mu vzaly i poslední majetek, který mu zůstal. Umírám, řekl mi. Od té doby jsem ho znovu neviděla. Mám jakési tušení, že už ani nevidím. Vlastně si nepamatuji ani jeho jméno, ale od toho setkání mu říkám Otec Goriot.

Dá se bezdomovectví zastavit?

Nejsilnějším zážitkem pro mě bylo, když jsem během noční služby potkala klienta, který nepil, nefetoval, dokonce měl práci, ale na krku neuvěřitelné množství dluhů. Když jsem ho poslouchala, řekla jsem si, že je to člověk schopný získat svůj život zpět a žít ve vlastním domově. Ale nebylo tomu tak. Jeho pouť bez domova se začala u nás a ta životní skončila během mé noční služby. O něco později, co mi dovyprávěl, kým vlastně byl. Na jeho jméno nezapomenu již nikdy, ale věřím, že shora hlídá mnoho lidí s podobným osudem, jaký potkal jeho.

Dá se to změnit? Přiznám se, že zastavit bezdomovectví považuji za utopii. Lidé bez domova budou vždy součástí naší společnosti i světa. Co však můžeme udělat, je jejich počet snížit. Jak? Prevencí. Na to však potřebujeme změnit nastavení a legislativu. Ze strany jednotlivce stačí, když se na lidi bez domova začne dívat bez předsudků. A s tím je třeba začít doma, ve škole a naší výchovou.

Na lidi bez domova bychom měli pohlížet jako na sebe. V každém z nás se ukrývá jistá jedinečnost. Měli bychom naslouchat jejich potřebám a nepřehlížet je. Až následně jim dokážeme pomoci a rozhodnout se, zda je naše podpora důležitá z hlediska poskytnutí informací, materiálního zabezpečení nebo financí. Záleží na daném člověku a jeho možnostech, jak se rozhodne pomáhat.

Chci, aby bylo slyšet jejich hlas

Bezdomovectví je v první řadě sociálně–patologický jev, na který se nemůže naše společnost tvářit, že neexistuje. Často se to však stává. Většina lidí bez domova si svou situaci ne zvolila. Nikdo z nich si vědomě nevybral chudobu, krizi, zlo, nespravedlnost či špatně postavené zákony. Věřím však, že každý si může zvolit směr, jakým se vybere, pokud se mu přece jen podaří dostat se ze špatné sociální situace.

Lidé bez domova při snaze dostat se z ulice zakopávají zejména o systémové chyby. Často nejsou psychicky odolní, zůstávají s nálepkou bezdomovce. Ne vždy mají k dispozici všechny adekvátní možnosti na to, aby se posunuli výše. A to je právě důvod, proč by měli i oni promluvit k nám a rvát se za svá práva. Směřovat své potřeby zejména k těm, kteří mají vliv na změnu zákonů a legislativu.

Když se řekne lidé bez domova, cítí radost, protože za nimi vidí konkrétní osoby, které má ráda, a se kterými má výborné vztahy. „Často jsou velmi milí, žertují. Dokážou i svůj vlastní život brát s nadhledem. Zajímají se o to, jak se máte. Běžně se vás například zeptají, jaký máte právě den,“ říká Nina Beňová, která se již dlouhé roky věnuje řešení tématu bezdomovectví. Téma lidí bez domova ji nikdy nenechá chladnou. Zlobí ji však jistá sociální nespravedlnost, ve které se v důsledku svých problémů lidé v nouzi ocitají. I proto jim pomáhá.

S lidmi bez domova jsem se poprvé setkala na vysoké škole. Navštěvovala jsem univerzitní pastorační centrum, které se v té době právě rozjíždělo. Přípravovala jsem se na misi na Ukrajině, na kterou jsem však nikdy neodjela. Součástí příprav byl i evangelizační kurz Filip. Slibovali nám, že tento kurz změní náš život a otočí ho o 180 stupňů. S mojí kamarádkou jsem sice věřící, ale jisté věci jsme braly spíše s nadhledem.

V rámci kurzu nás poslali ven na ulici, abychom evangelizovali a udělali něco, čím budeme hlásat dobré skutky. Přemýšlely jsme, co uděláme. Na jednom z bratislavských náměstí denně žebrol mladý muž na invalidním vozíku. Často jsem ho pozorovala a přemýšlela jsem nad ním, jak se to vůbec může stát. Jak je to možné, že tak mladý člověk s hendikepem skončí na ulici. Zastavily jsme se u něj. Povídali jsme si spolu asi hodinu a zjistily jsme, že má velmi pohnutý život.

Nestačilo nám to. Šly jsme za lidmi, kteří žili kdysi v podhradí v zanedbaných neobyvatelných pivnicích. Tehdy nám bylo asi devatenáct let a uvažovaly jsme, jak navázat s nimi první kontakt. Náhle nás to napadlo, co kdybychom nahlas zpívaly? A tak jsme začaly zpívat lidové písně. Někdo si nás všiml a pozval nás dovnitř. Poprvé jsem viděla, jak lidé skutečně bydlí na ulici. Přiznám se, že mi to nebylo lhostejné. Za ten čas jsem viděla těchto osudů již mnoho. To mě naučilo nesoudit. Vždy se chci vyvarovat posuzování kohokoliv.

S lidmi bez domova máme často spojené různé stereotypy. Například, že jsou všichni špinaví, smrdí a holdují alkoholu. Myslíme si, že si za svoji situaci můžou sami. Pátrat po příčinách ztráty domova je však u každého konkrétního člověka bez domova velmi náročný úkol. Většinou jde o spleť a shodu mnoha nepříznivých okolností v jeho životě. A tak příliš rychlé posouzení jeho minulosti odvrací pozornost od toho nejdůležitějšího a tím je pohled do jeho budoucnosti a cíle ná pomoc. Při své práci jsem tak otázku „Proč?“ vyměnila spíše za otázku „Jak? Co se s tím dá dělat?“

Systém, který má díry

Pracuji v občanském sdružení Proti proudu, které vydává pouliční časopis Nota bene. (Kromě podpory časopisu, je naší prioritou pomoci prodejcům s bydlením, zaměstnáním a oddlužením). Přitom pracujeme s kolegy na systémových změnách, setkáváme se s úředníky a připomínkujeme zákony, aby se co nejméně lidí na Slovensku zadlužovalo a ocitalo na ulici. Snažíme se o to, aby měli dostupné sociální bydlení, zdravotní péči a právo na důstojný život.

Čím častěji se s nimi setkávám, tím více se mi otevírají a sdílejí se mou své příběhy. Mnohé z nich jsou velmi složité a propletené různými okolnostmi a situacemi. Pokaždé, když pracuji s klientem, vidím, kolik problémů je u něj nahromaděných. Je to obrovské klubko, které se rozmotává jen velmi pomalu. V naší zemi je často nesmyslně nastavená legislativa, kdy se nemocný a sociálně vyloučený člověk nedostane k lékaři kvůli zadlužení, ke kterému došlo například jen kvůli velmi náročně nastaveným administrativním podmínkám. A to jsou momenty, kdy ve mně roste pocit společenské nespravedlnosti. Evokuje touhu systematicky měnit věci a zákony a bourat překážky, aby jich na cestě člověka v nouzi bylo co nejméně. Aby mohl důstojně žít, a především získat svůj domov.

Bůh měl se mnou své plány

Dnes si s odstupem času uvědomuji, jak mi ten kurz opravdu změnil život. Jedna aktivita měla vliv na celý můj další profesní život. Vždy se pousměju, když si vzpomenu na plamenné řeči lektora toho kurzu, které jsem v té době brala s velkou rezervou. Téma lidí bez domova se za ta léta stalo i mým tématem. Ještě po dobu studií jsme jim s kamarádkou pomáhaly sbírkou potravin nebo šatstva. Nakonec jsem si toto téma zvolila i jako téma své diplomové práce, v rámci které jsem si vyzkoušela žebrot na ulici. Začala jsem též pomáhat jako dobrovolnice v bratislavské katolické charitě i v Resoty – Resocializační komunitě Antona Srhoľca.

Vyzkoušet si žebrot na ulici byl poměrně dost odvážný nápad. Měla jsem pocit jako bych před všemi stála nahá. Tím, že člověk žádá od neznámých lidí peníze, je viditelný. Vyčnívá z davu. Každý si ho všimne, ale tak, že vzápětí od něj odvrátí zrak. Pro mě osobně to byl hrozný pocit. Když jsem šla na druhý den ulicemi, ulevilo se mi, že jsem opět v bezpečné anonymitě. Přijmout status bezdomovce musí být pro každého člověka nesmírně náročné. Touha zapadnout je pro každého z nás velmi silná. Bezdomovectví se však nedá ukrýt. Naši prodejci se například velmi starají o svůj zevnějšek. Do mnoha lidí byste ani neřekli, že nemají domov. Nechtějí, aby byli odhaleni, aby je někdo takto identifikoval.

Jak to řešit?

V životě jsem prožila hodně silných momentů a setkání s lidmi v nouzi. V době, kdy jsem působila u pátera Antona Srhoľce, jsem měla možnost poznat Evu a Matěje, kteří žili v kanále. Tím, že se mi podařilo dostat se do jejich prostředí, se mi pomalu začali svěřovat se svými problémy, a já jsem poprvé skutečně začala chápat podstatu bezdomovectví. Matěj fetoval a Eva měla též za sebou náročnou minulost. Jednou, jak jsem lezla stoupačkami nahoru z kanálu, jsem si to všechno uvědomila. Vždyť oni nechtějí takto žít. Nelíbí se jim takový život, ale neví, jak to změnit. Začala jsem se tedy více zaměřovat na možná řešení bezdomovectví.

Ten příběh měl samozřejmě pokračování. Eva otěhotněla. Její první dítě skončilo v dětském domově a ona se znovu chtěla postavit na nohy, aby ho získala zpět. Začala pracovat a pronajala si byt. Otěhotněla podruhé. Jenže přišly zdravotní problémy a nedokázala si svoji práci udržet. Nakonec přišla o bydlení, i o druhé dítě. Ono to tak často bývá, i když s vypětím sil chtějí a snaží se, často padnou chybou v systému ještě hlouběji.

„Mnohá města umísťujú noclehárny ďaleko za mestá, vylučujú lidi bez domova na okraj. Priesne tak, ako i toto téma, ktoré je v našej spoločnosti kontroverzné. Lidé bez domova jsou ti, kteří nás obtěžují, a kteří mezi nás nepatří. Jenže dle mého odhadu se spodní hranice lidí bez domova na Slovensku pohybuje na čísle 20tisíc. Skutečně můžeme hovořit o desítkách tisíc lidí a podle mého názoru tento počet mírně stoupá.“

Řešení: bydlení

Jaké je řešení bezdomovectví? Za klíčové považuji bydlení. Po mnoha letech práce s lidmi bez domova, jsme už v roce 2010 v Proti proudu objevili přístup housing first = bydlení jako první, které velmi dobře funguje ve Finsku. Je to přístup, který na prvním místě zpřístupňuje lidem bez domova běžné, cenově dostupné nájemné bydlení s podporou sociálních služeb. To je klíčový moment pro to, aby mohli začít plnohodnotně fungovat ve společnosti. Co tento přístup hlásá? Bezdomovectví jednoduše vyřešíme tak, že člověku dáme domov.

Jsem ráda, že housing first se nám podařilo dostat i do povědomí slovenské společnosti. Změnu myšlení objevuji i u zástupců státních institucí. Dnes jsme dokonce už tak daleko, že housing first se dostává i do lokálních strategií pro řešení bezdomovectví. Na to, aby člověk nesetřvával na ulici nebo v předražené ubytovně, by měl mít především přístup k důstojnému bydlení, kde si může vytvořit svůj vlastní domov a zakořenit. Jako ostatně každý z nás. Je to potřeba každého člověka.

Práce jako poslání

Svoji práci mám velmi ráda a jsem za ni vděčná. Myslím si, že mám velký prostor se realizovat a přetavit svoje myšlenky v činy. Pracuji na věcech, které mi dávají smysl. Velmi mi v tom pomáhá i víra v Boha. Je to něco, co mě dokáže podržet v náročných situacích.

Součástí mé práce je právě touha porozumět danému člověku. Pochopit jeho situaci a problémy a snaha hledat řešení. Mnohokrát si uvědomuji, jak těmto lidem často stačí, že si jen můžou s někým přátelsky popovídat. Jak je důležitá pozornost, kterou jim věnujeme. Beru to jako úplně přirozenou součást svého života.

Někdy se nedá čekat

Práce se systémem je náročná. Jde vždy o běh na dlouhou trať a není to něco, co se dá dělat rychle. Jisté věci je však třeba měnit akutně, neboť lidé bez domova nemají čas. Umírají nám dříve. Jejich průměrný věk nedosahuje ani 50ti let. I proto je velmi důležité podávat dostatečné množství informací a komunikovat na odborné úrovni s lidmi, kteří to ze své pozice můžou změnit, a nerozhodují se na základě mýtů.

Jsou jisté případy, které mě dokážou silně zasáhnout. Potkala jsem člověka, kterého propustili z vězení. Bydlel přímo pod mostem v Bratislavě. Venku byla obrovská zima. On byl abstinent. Jednou mi uprostřed lednové zimy vysvětloval, jak půjde opět spát pod most, zabalí se do čtyř dek, nadýchá si do nich a jak tam přežije do rána. Prý do noclehárny nepůjde, protože se bojí, že tam by začal znovu pít. Jeho kurátorka, která ho měla na starost, ho v létě po propuštění z vazby ubezpečila, že se vyspí i na lavičce, a že to zvládne. Já se však ptám, jak je to možné, že si něco takového vyslechne člověk, která potřebuje naši pomoc a chce se posunout dále? Abstinuje, snaží se, riskuje svůj vlastní život...

Nedávno jsem řešila situaci člověka, který bydlel v našem městě. Bylo mínus dvacet stupňů a on spal venku za kulturním domem. Přišlo mi to neuvěřitelné. Až po mých telefonátech, po týdnu mrazů, se v našem městě nakonec otevřela krizová noclehárna a další noc se už daný člověk mohl vyspat v teple. Případů lidí, kteří se však vůbec nedočkali pomoci, je hodně. V našem sdružení jsme řešili velmi silný příběh jednoho z našich prodejců, který zkolaboval kvůli problémům se srdcem. Operovali ho, ale byla nevyhnutelná další operace. Měl však dluhy na zdravotním pojištění a pojišťovna mu další operaci odmítla proplatit. Začal ji tedy splácet. Připravoval se na další zákrok, jenže pojišťovna konstatovala, že druhá operace není neodkladnou péčí, a tak se operace neuskutečnila. Prodejce nám nakonec do tří týdnů od odmítnutí operace zemřel.

Bezdomovectví je na okraji zájmu

Mnohá města umísťují noclehárny daleko za města, vylučují lidi bez domova na okraj. Přesně tak, jako i toto téma, které je v naší společnosti kontroverzní. Lidé bez domova jsou ti, kteří nás obtěžují, a kteří mezi nás nepatří. Jenže dle mého odhadu se spodní hranice lidí bez domova na Slovensku pohybuje na čísle 20tisíc. Skutečně můžeme hovořit o desítkách tisíc lidí a podle mého názoru tento počet mírně stoupá.

Jako řešení vidím to, aby měl v naší společnosti každý šanci na důstojné bydlení. Jak ti, kteří mají nízký příjem, tak lidé žijící na hranici chudoby. V západních zemích nájemné bydlení normálně funguje. V Česku už začali myslet na sociálně dostupné bydlení pro zranitelné skupiny obyvatel. Na Slovensku se poslední roky též diskutuje na toto téma a myslím si, že se to snad mění k lepšímu. Máme mnoho mladých rodin, které dnes nemají kde bydlet a města a obce, která budou stavět cenově dostupné byty, budou pro ně čím dál lákavější. Jakmile se bydlení začne stávat dostupnějším pro obyvatelstvo, bude klesat i počet lidí bez domova.

V osobní rovině je důležité, abychom přestali přemýšlet v naučených liniích a stereotypech. Měli bychom se dívat dále a identifikovat kořen problému. Zejména ti, kteří navrhují ve společnosti legislativní změny. V rovině lidské se někdy stačí usmát, přimluvit se. Někdy to znamená o mnoho více, než bychom si mysleli.

Petr zažil krušný start do života. Ve 3 měsících dostal mozkovou obrnu a krátce nato ještě zánět mozkových blan. Lékaři ho dvakrát poslali domů umřít, nedávali mu šanci na přežití. Ale má tuhý kořínek, přežil. Ten se mu hodil, i když kvůli ztrátě zaměstnání skončil na ulici. Nezůstal tam a ještě bezdomovectví ušetřil dva mladé lidi, kterým utekla máma. Jak ale sám říká, pořád nemá vyhráno.

Z dětství si vybavuju alkohol, nevěru a žárlivé scény. Hádky doma byly na každodenním pořádku, kolikrát i místo snídaně. A když se táta napil, pro ránu taky nešel daleko. Takže všechny děti – bylo nás celkem pět, hned jak dovršily 18 let, z rodiny utíkaly. U mě to bylo trochu jinak. Po zánětu mozkových blan mi zůstalo těžké postižení očí. Komunistický režim se snažil tvářit, že postižení lidé neexistují, a rodiče to přejímali. Když domů přišla nějaká vážená návštěva, zavřeli mě do vedlejšího pokoje. A od 10 let jsem už vyrůstal mimo domov, na internátní škole pro zrakově postižené v Bratislavě. Během školy jsem absolvoval hodně očních operací, takže jsem končil devítku až v 18 letech. Pak jsem nastoupil do Prahy na střední ekonomickou, kde jsem studoval spojařinu. A krátce po složení zkoušek jsem dostal umístěnku jako spojovatel do farmaceutické firmy. Je ale strašnou chybou, když se začíná v tomto věku žít na ubytovně.

Revoluční léta

Předtím jsem žil vlastně většinu času na internátě, kde vychovatelka spravovala všechny naše peníze, museli jsme dodržovat řád. Nikdo mě neučil, jak se o sebe postarat, hospodařit s penězi. A když jsem se ocitl na ubytovně, měl jsem volnost. Víkendy jsem trávil po hospodách, seznamoval jsem se s děvčaty a poměrně brzy jsem se oženil, s nevidomou ženou. A s ní moje bujará léta ještě gradovala. Na sídlišti nám říkali „rychlé šípy“, protože jsme měli takovou partu kolem kamarádky, která vlastnila večerku. Chodili jsme po diskotékách, pili a nad ránem, když jsme se vraceli, jsme hulákali na celé kolo. Žena hrála na klávesy, takže jsme chodili do hospod hrávat, zpívali jsme a stoly se prohýbaly alkoholem, že to ani nešlo vypít. Kolikrát nás majitel vezl domů úplně opilé. To byla doba po revoluci, šíleně euforická a nadějná. Radovali jsme se ze svobody a pilo se všude.

Cinkalo to, blikalo to

Jenže ani to nebylo ještě to nejhorší. Já k tomu propadl automatům. Začalo to nevinně, když jsme s tchánem zapíjeli svobodu. Tehdy jsem asi poprvé v životě viděl automaty. Cinkalo to, blikalo to a v tom rozjaření jsme je šli vyzkoušet. Tchán nevyhrál nic a já hned napoprvé za vhozenou dvacku vyhrál tři stovky. A to mě pokoušelo zkoušet to dál. Až mnohem později jsem zjistil, že mám geneticky po předcích, že snadněji podléhám závislosti. Takže jsem do toho spadl. Když jsme popíjeli v hospůdkách, to už pak člověk ani nevnímá, jestli vyhrává nebo prohrává. Ale ve skutečnosti je to nastavené tak, že nikdy nevyhrává. Když na jednom automatu vyhraje, na čtyřech dalších spadne do mnohem většího mínusu. Kolikrát jsem prohrál výplatu. Jednou dohromady celou výplatu i invalidní důchod. A když jsem pak vycházel ven, dopadla na mě tíha psychiky. Ale úplně šílená. Najednou jsem nemohl pochopit sám sebe, že jsem to vůbec udělal. Několikrát jsem myslel i na sebevraždu. Jenže je to závislost, přestat nemůžete.

V té době navíc přišla ještě nevěra mé ženy. S manželem mé kolegyně a kamarádky. Bylo to patrně jen jednorázové selhání a já jsem jí řekl, že se to stát může, že to překonáme. Ale něco se ve mně zlomilo a vnitřní odcizení narůstalo. Vztah šel do kytek a psychické rozladění mě zase vhánělo do náruče k automatům. A prohrané peníze a bujaré večírky nutně vedly taky k finančním problémům. Kolikrát jsme neměli ani na nájem nebo živobytí. Zásadní problém je, že alkohol lidi zbavuje zodpovědnosti. Když jsme byli v tom, ani nám to nepřišlo. Když došly peníze, brali jsme si půjčky.

Bod zvratu

V roce 1998 firma, kde jsem pracoval, propouštěla. V oddělení jsme pracovali dva se zrakovým postižením a z vedení přišla zpráva, že se máme dohodnout, kdo z nás dvou odejde. Kolegyně měla 4letou holčičku a nejisté manželství, tak

jsem se sám nabídl, že půjdu já. S ženou jsme se už rozvedli, firemní byt jsem vrátil a šel jsem bydlet na ubytovnu. A tím se to celé zvrtilo. Tady začal ten kolotoč.

Práci jsem neměl, peníze z invalidního důchodu mi nestačily ani na standardní podnájem a stejně jsem jich polovinu propil a prohrál. Asi půl roku jsem bydlel u kamarádky, která za postel na chodbě, kam se přes den chodilo kouřit, chtěla 5000 Kč. Bydleli jsme tam dva, říkala, že nám bude vařit a prát, ale nakonec nám dávala většinou čínskou polívku nebo taky nic. Přitom já jsem ji u sebe, když dřív měla problémy, nechal bydlet půl roku zadarmo. Když mi došlo, že mě „kamarádka“ vlastně využívá, odešel jsem i od ní a spal na ulici. Naštěstí bylo léto. Spával jsem v parcích nebo v našem paneláku nahoře u výtahové šachty. Vůbec jsem netušil, která bije, jestli je pondělí nebo sobota. Vlastně si z toho období uvědomuju jen naprostý chaos, alkohol a každodenní hledání noclehu. A podrazy známých, kteří z té špatné situace chtěli ještě těžit a připravit mě o zbytek peněz.

Před Vánoce začínala být už pěkná zima a v ten moment mi zavolala máma, že je po úraze a potřebovali by, kdybych mohl přijet a pomoci jim s hospodářstvím. Odjel jsem na vesnici k rodičům a následujících 6 let strávil štípáním dříví, odklizením sněhu, obhospodařováním až 60 králíků, 15 slepic, prasete, sušením sena, sklizením ovoce... Víceméně sám, nekonečná dřina a do toho vyhocené hádky rodičů a máminy řeči, že nic nedělám. K tomu se stále pila první liga. Už jsem z rodičů byl tak znechucený, že když se ozvala kamarádka, jestli přijedu do Prahy, řekl jsem rodičům, že to tam nemám zapotřebí, a odjel jsem.

“ Pořád si neumím vysvětlit, proč jsem prvky svého rizikového chování nebyl schopný rozpoznat dřív. Myslím, že mám v genech jisté znaky asociálního chování. A určitě se na mě moc dobře nepodepsalo, když jsem šel tak mladý na internát. Tam se přetrhala rodinná pouta. Mezi mnou a rodiči, i sourozenci. ”

Pomoc je samozřejmá

Vzal jsem si úvěr, abych si vybavil sklepní byt, který mi kamarádka nabídla. Jenže tam nebyl záchod, a když jsem si chtěl odskočit, musel jsem naproti do hospody nebo v noci do herny, kde se potulovala všelijaká individua. Tak jsem si nakonec přes magistrát vybavil chráněné bydlení. A to nechtějte vědět, jaký to mělo konec. Chvíli to vypadalo, že bude všechno v pořádku. Byl jsem po operaci oka, takže jsem zas lépe viděl, našel jsem si milenkou, která se mnou začala bydlet. Začal jsem pracovat pro časopis Nový prostor. A před Vánoce přišel exekutor! Když jsem v roce 1999 odcházel k rodičům, vůbec mě nenapadlo, že mám vlastně několik úvěrů, žil jsem už mimo realitu. A po celou dobu, co jsem pobýval u nich, jsem nic nesplácel. Dluhy mi spočítali na milion a půl a lásky byl konec. Ale to ještě není všechno.

V březnu mi volala uplakaná mladičká osmnáctiletá známá, že jejich máma nezaplatila asi 4 nájmy a zmizela. Majitel jim vystěhoval věci do sklepa a řekl, že až nájmy doplatí, můžou se nastěhovat zpátky. Měla ještě 16,5letého bratra, který by tím pádem měl jít do dětského domova. Věděl jsem, že poruším úplně všechna pravidla, ale vzal jsem je k sobě. Takže jsme z mého důchodu a trochy peněz, co jsem si vydělal na charitě, žili 3 a ještě králík, kterého si přinesli. Mezitím nás někdo udal, že tam děti bydlí nelegálně, takže přišel soudní rozkaz, že se máme vystěhovat. Krátce předtím, než by na nás přišli i s policií, jsme našli podnájem. A tam jsme spolu bydleli dalších 6 let. Že jejich maminka mezitím zemřela, se mladí dozvěděli jenom z internetu.

A byla to obrovská škola i pro mě. Já jsem nikdy děti nevychoval. Hordy špinavého prádla a nádobí i další věci jsem skouzl, ale říkal jsem jim, že jakmile u nich uvidím drogy, je konec. A tak jsem hrdý na to, že se to povedlo. Už jsou 4 roky samostatní, holka už dnes bydlí s přítelem, mladý už 5 let pracuje. Trávíme spolu Vánoce. Tak jsem moc rád, že jsem bezdomovectví ušetřil je.

Pořád nemám vyhráno

Ted' jsem ale zase na rozcestí. Mám dneska důchod nějakých 10 tisíc a z toho mi strhávají splátku za mé dluhy. Takže zbylých 7 a půl tisíce mi nestačí ani na standardní nájem. A ubytovna pro mě není řešení. Je pro mě ale zásadní, že nesmím klesnout na úroveň těch, co se válejí na ulicích. Dneska už do hospod nechodím vůbec nebo si dám jedno pivo. Ze závislosti na automatech jsem se léčil v Bohnicích a po 17 letech nehraju. Když můžu, chodím někam za kulturou. Ale nevím, co bude. Všechny náklady měsíc od měsíce rostou. Tak se snažím najít nějaké řešení, jsem například člen participační skupiny na podporu sociálního bydlení, která jedná s ministerstvem. Protože hranice, jak se může stát člověk bezdomovcem, je velmi tenká a propad rychlý. To vím z vlastní zkušenosti.

Když se podívám zpátky, mám za sebou divoký život. Kdybych zítra umřel, tak nemám čeho litovat. Je tam ale víc jak polovina věcí, na které rozhodně nejsem hrdý. Všichni mi říkají, že jsem inteligentní, ale nevím, proč se to stalo. Nakolik za to můžu a nakolik si to už nesu v genech. Pořád si neumím vysvětlit, proč jsem prvky svého rizikového chování nebyl schopný rozpoznat dřív. Myslím, že mám v genech jisté znaky asociálního chování. A určitě se na mně moc dobře nepodepsalo, když jsem šel tak mladý na internát. Tam se přetrhala rodinná pouta. Mezi mnou a rodiči, i sourozenci. A neosobní prostředí, kde paní vychovatelka večer zkontroluje pokoje a jde si zakouřit s knížkou na chodbu, moc zdravý sociální vývoj člověka nepodpoří.

Všechno to začalo, když mi umřel otec. Přišel jsem ze školy a našel jsem ho ležet v pokoji. Snažil jsem se ho probudit, ale on se už nikdy nevzbudil. Dostal infarkt a od té chvíle to s námi šlo z kopce dolů.

Můj otec byl hudebník. Hrával na basovou kytaru a v časech socialismu jezdil s kapelou si přivydělávat do hotelu Carlton anebo Devín. Měli jsme pěkný vztah. Pamatuji si, jak mě jednou chtěl dát do Lidové školy umění, ale učitelka mu řekla, že nemám hudební nadání. Měl jsem takové normální dětství plné kamarádství a her. Vyrůstal jsem v Bratislavě a chodil jsem na základní školu spojenou s gymnáziem. Byl jsem asi ve třetí třídě, když se to stalo. Otcova smrt v naší rodině mnohé změnila.

Začal jsem chodit za školu. Našel jsem si partu kamarádů, se kterými jsme dělali zlomyslnosti sousedům. Bylo mi asi dvanáct let, když jsme začali s kouřením. Vše se prolomilo v osmém ročníku základní školy, kdy jsem měl mnoho zameškaných hodin. Byl jsem právě doma, když někdo zaklepal na dveře. Neznámý muž a žena mi řekli: „Pojď, vezmeme tě do školy.“ Byli to sociální pracovníci, kteří mě naložili do Škody 1203 a odvezli mě do diagnostického ústavu. Strávil jsem tam další čtyři roky. Nedůvěřovali moji mámě, že se o mě dokáže postarat.

“ Ulice mě toho naučila opravdu hodně. Nejhorší je, když vám zůstanou jen dva kartóny, které si v noci položíte na beton a lehnete si na ně. Poznal jsem na ulici hodně lidí. V jistém smyslu jsou odolnější, protože jsou vystavení různým situacím. Buď vás okradou anebo zbijí. “

Šikana a krádeže

Za ty roky v diagnostickém ústavu jsem se setkal se vším možným. Našel jsem si kamarády, ale zažíval jsem i šikanu. Někdy mě druzí kluci zbili, musel jsem před nimi nahý dělat dřepy, pral jsem jim věci. Leckdy jsem dostával kopance i facky. I když jsem to řekl vychovatelům, nikdy na to nebrali zřetel. Jsou to momenty z mého života, na které vzpomínám nerad. V člověku zůstávají navždy jako jizvy.

Po návratu z ústavu jsem si našel práci. Později jsem šel na vojnu a po ní za prací do Česka. Tam mě obelhali. Majitel firmy mi platil jen diety a později firma vyhlásila bankrot. Dostal jsem se do zlé party a začal jsem se živit drobnými krádežemi. Moje první ukradená věc byla láhev vodky. Většinou jsem kradl hračky, drobnou drogerii a naposledy jsem ukradl stavebnici Lego. Nejsem na to pyšný a už vůbec se mi s tím nežilo dobře. Mnohokrát jsem měl strach. V noci jsem se trhal ze snu s tím, že už zase budu muset krást. Tehdy neexistovaly žádné možnosti, jak si člověk v nouzi mohl přivydělat. Žádné časopisy nebo sociální projekty, které by pomohly člověku dostat se z tíživé situace.

Přišel jsem o bydlení

S kradením jsem navždy přestal. Z bytového družstva jsem dostal malou garsonku. Mohl jsem ji odkoupit za pět tisíc československých korun. Jelikož jsem byl závislý na gamblerství, zastavil jsem ji na 450 tisíc československých korun. Od rána do večera jsem seděl za automatem. Chodil jsem do Alžbetky na bingo. No, a nakonec jsem všechno i s celou garsonkou prohrál. Byl jsem psychicky na dně a dostal jsem se na ulici.

Spal jsem na různých místech v Bratislavě. Moje první zima bez domova byla o dvou kartonech a dvou dekách. To bylo asi to nejhorší. Potom jsme s jedním kamarádem objevili squat – starý zničený dům, kde jsme našli útočiště. Vyzkoušel jsem spát i v podzemních garážích při Slovenském rozhlase nebo ve vojenských bunkrech. Jistý čas jsem přespával i na

laviče v parku. Od pracovníků z denního centra, kde jsem se chodil najít, jsem dostal spací pytel. To bylo jediné, co jsem měl. Pamatuji si, jak jsem se jedno ráno vzbudil a nasněžilo na mě. Zima je nepříjemná. Člověk se v ní každou chvíli budí a štípe bolestivě až do kostí.

Život na ulici

Ulice mě toho naučila opravdu hodně. Nejhorší je, když vám zůstanou jen dva kartóny, které si v noci položíte na beton a lehnete si na ně. Poznal jsem na ulici hodně lidí. V jistém smyslu jsou odolnější, protože jsou vystavení různým situacím. Buď vás okradou anebo zbijí. Mým kamarádům se občas stalo, že si na nich někdo vybil zlost. Mnozí z nich už dnes mezi námi nejsou.

Bezdomovectví je těžké. Člověk v nouzi se nedostane k běžným věcem. Dnes je to o to náročnější, že stát nenabízí sociální byty. V okolí přitom najdete mnoho zchátralých budov, ve kterých nikdo nebydlí a jsou nadále prázdné.

Skromně na ubytovně

Trápí mě, že jsem takto dopadl. Možná, kdybych se učil, mohl jsem na tom být lépe. Seděl bych v teplé kanceláři nebo měl nějakou lepší práci. Bydlení a zdraví jsou pro mě nejdůležitější hodnoty. Domov pro mě znamená dobrou vanu a postel. Připomíná mi vůni pečeného masa s rýží anebo uzené se zelím. Stačila by mi malá garsonka s kuchyňkou, koupelnou, s jednou postelí a televizí. To jsou moje jediné sny. Nic víc si v životě neplánuji.

Když má člověk bydlení, snadněji si najde i práci. Dnes bydlím na ubytovně na okraji města, kde mám svůj vlastní pokoj. Jsem tam už šest let. Předtím jsem chodil přespávat do nízkoprahové noclehárny Depaul. Každé ráno vstávám v půl šesté, zaliju si tureckou kávu a jdu asi hodinu do práce. Prodávám pouliční časopis NOTA BENE. Den předem si vždy pár čísel kupuji ve sdružení Proti proudu, které ho vydává.

Prodej časopisu a divadlo

Daří se mi. Mám různé zákazníky. Mezi nimi i pár stálých. Někteří jsou i z Ministerstva zahraničních věcí. Lidé se u mě často zastavují a dávají se se mnou do řeči. Denně si vydělám prodejem časopisu okolo 25-30 eur. Jíst chodím do vietnamského fast foodu. Je to pro mě práce jako každá jiná. Mám ji rád. Někdy se mi o ní i zdá. Často se v noci vzbudím a přistihnu se, jak vykřikuji ze snu a prodávám. Nebo sedím za volantem, i když jsem nikdy neřídil a přede mnou je nekonečná cesta. Jedu a nevím kam.

Kromě toho hraji divadlo. Jsem členem bratislavského Divadla bez domova. Jednou si mě tam zavolali na výpomoc při skládání scény. Potom potřebovali asistenta pro chlapce – herce s tělesným postižením. Do divadla jsem se dostal po dlouhém přemlouvání. Divadla mám také docela dost na ulici, když pozoruji lidi. Jsou různí. Někteří milí, jiní zamlklí a jsou i takoví, kteří si mluví sami pro sebe. Nějak jsem tam nakonec zůstal a začal s nimi hrát. Moje nejoblíbenější postava je moje vlastní, ze hry Povinné čtení. Přihradil mi ji principál divadla Patrik. Je to hra, ve které hraji sám sebe, a to mě baví asi nejvíce.

Otec mi chybí. Každý druhý týden chodím za ním na hrob a v duchu s ním mluvím. Víím, že jsem si život pokazil sám. Netuším, zda se to dá napravit, ale to už nechám na osudu.

Byl jsem ještě malý chlapec, když nás otec vyhodil z domu. Bylo mi asi šest let a spolu se sestrami jsme se ocitli v dětském domově v Bratislavě. Potom nás od sebe rozdělili a já jsem byl najednou v úplně cizím městě s lidmi, které jsem nikdy předtím neviděl.

Bylo to pro mě velmi náročné období. Socialismus v Československu byl tvrdý. Sice jsem zažíval i pěkné věci, ale moje rodina mi chyběla. Máma mě nenavštěvovala, a když umřela babička, nemohl jsem ji jít ani na pohřeb. Její hrob jsem objevil až po dlouhé době. Odloučení od rodiny mi způsobilo trauma, ze kterého jsem se musel psychicky léčit. Ale jak se ale říká, čas vše vyléčí.

Autonehoda mi poranila páteř

Z domova jsem odešel, když jsem začal studovat na střední zemědělské škole. Měl jsem těsně před maturitou, když mě jednoho dne na křižovatce srazilo auto. Vzpomínám si jen na jedno, že mělo červenou barvu a rakouskou státní poznávací značku. Nade mnou stála nějaká paní a potom jsem upadl do bezvědomí. Probral jsem se až v nemocnici, kde mi řekli, co se mi stalo. Měl jsem poraněnou míchu a velké štěstí, že jsem neochrnul.

Po delší léčbě jsem začal pracovat ve výrobě limonád. Nejdříve jsem je vyráběl, a potom jsem dělal dokonce i závozníka. Zaměstnavatel nám kromě výplaty hradil i jídlo a ubytování. Ale potom přišel nový majitel a ten nám to začal strhávat z platu. Najednou mi peníze nestačily a já jsem se ocitl na ulici. Bylo to těžké období.

Osm let na ulici

Potloukal jsem se všude možně. Nevěděl jsem, do čeho píchnout. Přežil jsem dokonce i tu největší zimu, kdy umřelo mnoho lidí bez domova. Nejtěžší pro mě bylo to neustálé přemýšlení nad tím, kde budu spát. Snažil jsem se hledat nějaké bezpečné místo. Věcně jsem byl ustaraný, co bude a kde najdu jídlo, což bylo pro mě velmi stresující. Pokaždé, když se to dalo, snažil jsem si vydělat alespoň na nocleh. Dělal jsem jakékoliv drobné práce – buď jsem někomu našťípál dříví, odhrnul chodník a podobně. Z toho, co jsem získal, jsem si mohl zaplatit postel v noclehárně a stravu.

Na ulici jsem strávil osm let. Přestože jsem potkal různé lidi, nikdy jsem si nekoupil láhev laciného alkoholu. Když jsem se potřeboval ohřát, koupil jsem si raději kvalitní víno a abych se neopil, míchal jsem si ho s nealkem. Jinak bych mohl na ulici umrznout. Bývalo mi velmi těžko. Nejednou jsem si říkal, jaký to má vše význam. Chtěl jsem to už vzdát, ale vždy mi něco uvnitř říkalo, abych vydržel. Jednou jsem potkal jednoho staršího pána, který mi řekl, že pokud se nechám svést ulicí, budu na ní už celý život. Často jsem na to myslel.

„ Na ulici jsem strávil osm let. Přestože jsem potkal různé lidi, nikdy jsem si nekoupil láhev laciného alkoholu. Když jsem se potřeboval ohřát, koupil jsem si raději kvalitní víno a abych se neopil, míchal jsem si ho s nealkem. „

Chtěl jsem žít jinak

Pomohlo mi, že jsem byl vždy střídmý a že jsem si dokázal zachovat chladnou hlavu. Díky jednomu sdružení se mi podařilo dostat se z noclehárny na ubytovnu. Tam už to bylo lepší, protože když má člověk možnost se normálně vyspat a mít aspoň jakž takž domov, může myslet i na další věci. Ať už člověk v životě chce nebo nechce cokoli, musí začít předně od sebe. Uzavřel jsem se tedy sám do sebe a začal přemítat co dál.

Vyzkoušel jsem toho hodně. Pracoval jsem například u kolotočů, ale musel jsem toho nechat, protože mám stále problémy s páteří. Později jsem si udělal kurz číšníka a barmana, pak jsem se dostal na dva měsíce na Kypr. Musel jsem se však vrátit. Kvůli ztraceným dokladům se ze mě stal bílý kůň a byl jsem zapletený do úvěrového podvodu. Hrozilo mi, že skončím ve vězení. Dostal jsem ale amnestii a vše se vyřešilo. Očistil jsem se.

Žiji svými sny

Jednou můj kamarád nesl svým kolegům pracovní svetry s nápisem Security. Velmi se mi líbily. Navrhl mi, abych se u nich nechal zaměstnat a že i já jeden takový dostanu. Potřeboval jsem si však udělat kurz. Měl jsem štěstí, že firma, ve které jsem pracoval, mi ho zaplatila. Nakonec jsem si to u nich odpracoval, a přestože již dnes pracuji jinde, stále to je pro soukromou bezpečnostní službu a jsem velmi spokojený.

Dnes mám skvělou manželku Ingrid, díky které máme naše vlastní bydlení a skvělé lidi okolo sebe. Pochopil jsem, že všechno zlé se v životě děje z nějakého důvodu, a nakonec se to v dobré obrátí. Věřím, že ten, kdo opravdu chce, se dokáže postavit na vlastní nohy, jinak vás ulice požere zaživa. Potom všem mám však další velký sen. Tím je dělat hudbu a vystupovat na pódii. Skládám vlastní hudbu a texty o životě a věřím, že se mi to podaří. K vytouženému řidičáku už mám blízko. Potom už jen malý rodinný domeček a vše bude, jak má být.

Tři studenti se zastavili na mostě a jen tak z legrace vymýšleli sociálně prospěšný podnikatelský projekt, se kterým by mohli vyhrát soutěž. Tak vznikl Pragulic. Firma, ve které bezdomovci provádějí turisty Prahou a dnes už i dalšími třemi městy. Firma, za kterou její manažerka, Tereza Jurečková, získala mnoho prestižních ocenění, včetně sociální podnikatelky roku nebo umístění v žebříčku časopisu Forbes „30 talentovaných Čechů do 30 let“.

Mě by v životě nenapadlo, že budu pracovat s bezdomovci. Dříve jsem taky trpěla tradičními stereotypy, které se dnes snažíme v Pragulicu bourat. Jako například „Proč člověk zůstává na ulici? Kdyby chtěl, mohl by s tím přece něco udělat. Proč nejde pracovat?“. Mnoho věcí o životě lidí bez domova jsem pochopila a baví mě, že je dneska můžu vysvětlovat dalším. Spolupráce s bezdomovci mi taky otevřela úplně jiný svět. Hodnoty udržitelnosti a šetrnosti. Nemám problém s tím, vzít si od popelnic stůl, který se mi líbí. Nemám problém s tzv. „dumpster divingem“, tedy zachraňováním potravin vyhozených supermarketu, ze kterých někteří kolegové vaří. Taky mám třeba mnoho zařízení domácnosti z popelnic, protože mi ho zaměstnanci nosí. Všímám si toho, co jsou lidé schopni všechno vyhodit. Květiny, knihy, mobily. Pronikla jsem i do „šedé zóny“ drobných krádeží, prodeju v zastavárnách, prostituce na ulici. Když se podívám na člověka, dokážu poznat, jestli je bezdomovec nebo narkoman. Jsem insider do cizího světa. Mohu dělat prostředníka a tyto světy propojovat. Ať pro veřejnost nebo třeba pro úřady a politiku.

Město očima bezdomovců

V rámci studia managementu neziskových organizací jsme šli se dvěma spolužáky na prezentaci Social Impact Award, což je soutěž, která oceňuje sociálně prospěšné podnikatelské projekty. Cestou domů jsme stáli na mostě a vymýšleli, s jakým projektem bychom se mohli do soutěže přihlásit. Padaly různé nápady a kamarád přišel s tím, že by mohli bezdomovci provádět lidi po Praze a ukazovat jim město svými očima. Původně jsme to ani nemysleli vážně, jen jsme si tak fabulovali. Ale nápad byl natolik silný, že nám v hlavě zůstal. Přišlo nám, že je to projekt, který bychom ve městě sami chtěli a ocenili. A tak jsme se začali opravdu chodit na kurzy o sociálním podnikání a dávali jsme si schůzky s lidmi, kteří se bezdomovectví věnovali. Přečetla jsem všechno, co o bezdomovectví bylo u nás napsáno. Dali jsme dohromady koncept a byznys model, tak aby se organizace sama užívala. Aby nebyla závislá na dotacích. A nakonec jsme příští ročník Social Impact Award skutečně vyhráli.

Tehdy jsme se řekli, že teď už nemůžeme couvnout a během dvou měsíců zahájili první prohlídky. Přes azylové domy jsme kontaktovali první průvodce. Jejich reakce byly vesměs nadšené, jak to u lidí bez domova bývá. Ale z těch mnoha lidí, se kterými jsme se setkali, s námi nakonec začal reálně spolupracovat málokdo. Pochopili jsme, že si lidé nesou hodně zajímavé příběhy, ale že nejsou schopni pravidelné spolupráce, že nejsou tak spolehliví. Poznali jsme taky, že reakce žen, byly úplně jiné než mužů. Nápad se jim sice taky líbil, ale byly daleko méně ochotné se zapojit. Bály se vystoupit a svůj příběh sdílet. Často si nesou traumata a prožité násilí, jsou více stigmatizované.

Dokázat, že to jde

Oproti tomu reakce okolí byly hodně různé, vlažné i nechápavé. I někteří moji blízcí vlastně dodnes nechápou, co a proč vlastně dělám. Zpočátku to vnímali jako projekt při škole, ale čím déle jsem v Pragulicu pracovala, tím víc naléhali, kdy už dokončím školu a najdu si normální práci. Stejně i pro veřejnost byl koncept úplně neznámý a těžko pochopitelný. Když jsme řekli, že budeme pořádat prohlídky po městě vedené lidmi bez domova, všichni si mysleli, že budeme provádět bezdomovce po městě. Ačkoli je význam věty jasný, nikdo si nedovedl představit ten obrázek, jak bezdomovec dělá průvodce. I na sociálních sítích nám lidé psali, že přece studujeme obor o neziskovém sektoru, tak nám musí být jasné,

že to vůbec nemůže fungovat. Ale třeba pro novináře byl nápad atraktivní. Ti nám na začátku hodně pomohli. Zajistili zájem, aby se prohlídky vůbec rozběhly.

Já osobně jsem vyrůstala v prostředí, kde mi bylo vštěpováno, že jsem nikdo a nic nedokážu. Takže i toto pro mě byla motivace. Abych zařala zuby a ukázala, že to půjde. Byly tam zpočátku těžké momenty. Ale během krátké doby jsem viděla u spolupracujících bezdomovců, jak jim práce prospívá. Jak se mění před očima. Takže to byl hnací motor. Proto už jsem nemohla přestat. A brzy jsem poznala i ten obrovský potenciál, jak můžeme posouvat pohled lidí na bezdomovce. Když sami slyší jejich příběhy. Procházejí s nimi místa, kde přespávali. A najednou chápou, jak snadné je dostat se na ulici. A těžké vrátit se zpět.

Když nevěříš ve změnu

Když jsme obcházeli azylové domy, setkávali jsme se s lidmi, kteří měli vzdělání, mluvili několika jazyky, měli příjemný projev, vůbec jsme nechápali, proč jsou vlastně na ulici. Až po čase jsme pochopili, že mají velmi často psychické problémy, například bipolární poruchu. V manické fázi zvládli úplně všechno, ale pak spadli do depresí a nebyli schopni se vůbec zvednout, do práce přestali chodit. A problém byl v tom, že se odmítali léčit, takže se situace nikam nevyvíjela. Měli jsme průvodce, se kterým jsme pracovali 4 roky, ale bylo velmi frustrující vidět, že vždycky, když spadl do svých depresivních nálad, klesl opět až na dno a nešlo s ním hnout. Vždycky jsme mu půjčili peníze, zajistili mu ubytování, byl chvíli v pohodě. Ale v momentě, kdy už se mohl postavit na vlastní nohy, zase si to pokazil. To jsem viděla už mnohokrát. Že člověk ujde dlouhou cestu, zařídí si nové doklady, najde bydlení a pak stačí poslední krok a na tom se totálně zasekne. Myslím, že je to tím, že takový člověk nedovolí sám sobě z ulice vystoupit. Nevěří, že to zvládne. Nevěří, že si zaslouží normální život.

Často si lidé na ulici ani neumí představit, že by mohli něco změnit. Sedí v parku a přežívají ze dne na den. Našeho průvodce Jirku jsem potkala na lavičce u Národního divadla. Začali jsme si povídat, a když jsem mu na konci rozhovoru nabídla práci, nevěřil mi. Až za několik měsíců, kdy jsem na něj ve městě narazila znovu a nabídku zopakovala, pochopil, že to myslím vážně. Vůbec si nedokázal představit, že by ho někdo mohl chtít zaměstnat. Ta situace pro něj byla naprosto nereálná.

” Byly tam zpočátku těžké momenty. Ale během krátké doby jsem viděla u spolupracujících bezdomovců, jak jim práce prospívá. Jak se mění před očima. Takže to byl hnací motor. Proto už jsem nemohla přestat. ”

Fungování v systému

Jedna část je dostat člověka z ulice a dát mu nějaké zázemí. Jenže on si nese často ještě následky. Zdravotní problémy. Dluhy, protože si neplatil zdravotní postižení. Nedůvěru v navazování sociálních kontaktů. Neschopnost komunikovat s úřady. Je toho hodně, co se musí člověk z ulice znovu učit. A k tomu musí přijmout závazky vyplývající z fungování v systému, nést si následky. Nutnost vydělat si každý měsíc peníze a platit nájem, aby si udržel bydlení.

Máme jednu průvodkyni, která bydlela ve stanu v parku, brala drogy a živila se prostitucí. K tomu měla žloutenku typu C. Bylo nesmírně těžké ji přesvědčit, aby stan opustila a začala pracovat. Jenže teď musí udělat ty další kroky. Musí si každý měsíc vydělat peníze, aby si udržela bydlení. Musí se léčit. A musí být v pohodě, aby zase nespadla do drog. Takže stačí malé zaváhání a člověk spadne zpátky. A ona kolikrát brečela, že to nezvládne, že by se raději vrátila zpátky do lesa, protože tam nic nemusela řešit.

Týká se nás všech

Myslím, že je důležité nebýt lhostejný. To platí ve všem. A ať chceme nebo ne, bezdomovectví se týká nás všech. Z příběhů, které jsem slyšela, jsem naprosto přesvědčená, že se do takové situace může dostat každý. A když nebudeme lhostejní ke svému okolí, můžeme někomu pomoci. Třeba předejít tomu, aby se na ulici vůbec dostal. A když už člověk na ulici je, je to pořád náš problém. Nechceme, aby někdo ležel na chodníku, špinavý, zanedbaný, zfetovaný. Pomozme mu včas, než se propadne úplně na dno. Když nechcete bezdomovci nic dávat, tak mně se vždycky osvědčilo si s tím člověkem popovídat. Je možné, že se bavit odmítne. Na to má nárok. Ale většina lidí bez domova je velmi ráda, když projevíte zájem. Zeptáte se na pár věcí. Pak mu dáte třeba dvě koruny. Ale pro něho je to velká podpora, protože vidí, že na něm někomu záleží. Samozřejmě chápu, že nemůžu zachránit všechny. Nemůžu vzít všechny bezdomovce a ubytovat je u sebe doma. Mnozí o pomoc ani nestojí. Ale je dobře, když vědí, že když budou chtít a budou připraveni na změnu, mají kam jít. V té chvíli jsme tady s Pragulicem pro ně.

Měla jsem mezi bezdomovci své přátele. Ale pak jeden z nich zemřel a mě to hodně zasáhlo. Takže si teď snažím držet trochu víc odstup. A v téhle skupině lidí se setkáváme se smrtí často. Zemřelo několik našich průvodců nebo jejich kamarádů. Ale samozřejmě s někým si rozumíte víc, s někým míň. Jako kdekoli jinde. Takže to není o tom, kdo je bezdomovec a kdo ne. Ale kdo je jaký člověk.

„Já obvykle nebývám tak zarostlý,“ vítá mě na schůzce Václav. „Občas ale vystupuji v komparsu a teď mám zrovna za pár dní hrát bezdomovce. Tak mám za úkol vypadat co nejvíce zpustle,“ dodává. Václav prožil hodně těžká období života, včetně 9 let na ulici. „Udělal jsem několik špatných rozhodnutí,“ vysvětluje. „A ty mi úplně změnily život.“

První vzpomínky mám z Trnové u Plzně, od babičky a dědy. Byl jsem tam v předškolním věku dlouho, přes zimu až do následujícího léta. Důvod mi nikdo nikdy nevysvětlil, možná jsem měl štěstí. Vybavuju si, jak jsme si v zimě ve školce vyráběli sošky ze sněhu a nabarvili je barevnými inkousty. Já vymodeloval mašinku. A když sníl na jaře roztál, barevné skvrny pak zůstaly vpité do betonu ještě hodně dlouhou dobu. Jinak jsme s dědou chodili do lesa na dřevo a na houby, to jsem měl moc rád.

Když jsem se pak vrátil do Prahy a nastoupil do školy, vládl doma jiný režim. Táta byl náměstek ředitele Vojenských staveb, a co se týče práce a zkušeností, byl to ohromný člověk. Ale doma nás řezal za každou maličkost. Nejen mě a bratry, ale i mámu, řekl bych, doslova terorizoval. A ve mně už v dětství vypěstoval nenávisť. Já jsem se prostě děsil, že přijde domů a bude další výprask. Po základce jsem proto chtěl co nejdál od domu a vyhlídl jsem si střední školu dopravní v Pardubicích. Přijímačky jsem udělal, ale přijat jsem stejně nebyl. Až po mnoha letech jsem doma našel v krabici nějaká lejstra, ze kterých jsem pochopil, že mě nevzali z politických důvodů. Tátu po roce 1968 sesadili, protože nebyl ve straně. Bráchy ještě nechali dostudovat, ale mě už na maturitní obor nepustili. Tak jsem šel na lesnické učiliště. Dneska říkám, že jsem vystudovaný dřevorubec.

V lesích na Šumavě

Lesnické papíry a řidičák na traktor se mi pak náramně hodily i na vojně, kde mě díky nim odveleli na Vojenské lesy na Šumavu do Srní. Což byla paráda. Nežili jsme žádným vojenským režimem, neměli jsme budičky ani večerky, hospoda byla přes náves a holky se na nás vojáky taky usmívaly. Měl jsem statnou postavu, v devítce jsem dělal řeckořímský zápas, a tak jsem ty zkušené dřevorubce během měsíce strčil do kapsy. Rozuměl jsem i technice, dokázal jsem opravit pilu nebo manipulační linku, takže jsem se ohromně osvědčil. Po vojně mi nabídli, abych tam zůstal.

Jenže zatímco k vojákovi si ke mně nikdo nic nedovolil, v civilu už byl vztah se spolupracovníky horší. Znepřátelil jsem si je lepšími výkony a pak jsme se se šéfem domluvili, že bych založil novinku, komplexní dřevorubeckou zpracovatelskou četou. Ty fungovaly v Kanadě nebo Německu, ale u nás je nikdo neznal. A já tu partu opravdu rozjel a v ní jsme si zvýšili výdělků na trojnásobek. Takže další nevole. Ale já byl spokojený, v létě, kdy se do lesa nechodilo, jsem se nechal najímat jako pasáček ke kravám. Tam jsem měl klid, vystačil jsem si s knížkou a rádiem. Sbíral jsem houby. A byl jsem taky dost daleko od táty. Jako dřevorubec jsem takhle pracoval 17 let.

Změna přišla až v roce 1986, kdy zemřela maminka. Táta se pak rozhodl, že se na důchod vrátí do jižních Čech, odkud pocházel, a mně nabídli, jestli nechci jít bydlet do našeho pražského bytu. Nikdy jsem se neměl vracet. To bylo nejhorší rozhodnutí, které jsem v životě udělal.

Porevoluční podnikání

Já jsem v Praze už neuměl žít. Chvilí jsem pracoval v JZD v Jesenici, kde se opakoval scénář, kdy jsem si znepřátelil kolegy, protože jsem na žních udělal o 5 ha za den víc než ostatní. Měl jsem výplatu o 2500 Kč vyšší a ostatní mi to nepřáli. O něco spokojenější jsem byl u Pražských sadů. Kácel jsem stromy v parcích, a protože tam se mzda počítala od hodiny, už jsem nikomu trnem v oku nebyl. Jenže pak přišla revoluce. A to byl kámen úrazu.

Já jsem si založil úklidovou firmu. Nic horšího jsem nemohl udělat. Já jsem měl poměrně dobré přítelkyně na magistrátě a ty mi poradily, jak se má podnikat. Dostal jsem na starost asi 40 panelákových vchodů a vydělával nepředstavitelně

peníze. Zaměstnancům jsem platil mnohonásobně víc, než měli u konkurence. Ale zase byli všichni absolutně loajální, mohl jsem zavolat ve dvě v noci a lidi šli makat. V největším rozkvětu jsem měl asi 10 externích pracovníků. Samozřejmě, že zase byli lidi, kteří mi to nepřáli. A po nějakých 3 letech mě nabouralo auto. Na přechodu a ujelo. Doložit to nijak nemůžu, ale dneska jsem vnitřně přesvědčený, že za tím stála konkurence.

Pomoc kamarádů

Strávil jsem 13 měsíců v nemocnici. Pravou nohu jsem měl pětinašobně zlomenou, k tomu polámaná žebra. Všichni předpokládali, že skončím na invalidním vozíku. Což se naštěstí nestalo, ale nastartoval se tím celý další souběh událostí. Když jsem byl už několik měsíců na lůžku, přišel za mnou jeden známý, že zrovna nemá kde bydlet, jestli by nemohl přespávat u mě. Byl jsem dobrosrdečný, což mi zůstalo dodneška, tak jsem mu dal klíčky. A než jsem se vrátil z nemocnice, nasekal mi 35 tisíc dluhu. Zároveň firma mou nemocí skončila, řídil jsem ji sám a měl pouze externí spolupracovníky, takže mě neměl kdo zastoupit. Účetní zatím zbylé peníze prošustrovala a navíc nepodala daňové přiznání. A návdavkem si taky někdo vzal na firmu úvěr. Takže sečteno podtrženo jsem po návratu z nemocnice měl dluh 300 tisíc. A vyměřili mi invalidní důchod asi 2400 Kč.

Premýšlel jsem, co budu dělat. Pracovat jsem po úrazu nemohl, ale potkal jsem v hospodě jednoho kamaráda, který mě nasměroval, že se dá vydělat na odkupu mědi. V té době se měnilo napětí ze 120 V na 220 V, nahrazovaly se staré kabely, ve kterých byla měď. Začal jsem obcházet staré domy a lidi mi kabely a transformátory dávali. A já začal zase slušně vydělávat. Říkal jsem si: „Paráda, do roka mám dluhy splacené.“ Jenže chyba. Nabalili se na mě kámoši, kteří mi s vykupováním kovů pomáhali. Až mi pomohli na ulici. Nechával jsem je u sebe bydlet, chodili jsme spolu do hospod. Až mi jeden z nich peníze, které jsem měl použít na nájem a splátku dluhu, prohrál na automatech. Takže mě z bytu vyhodili.

Bez střechy nad hlavou

Svým bráchům jsem se styděl přijít na oči. Protože ti mi samozřejmě říkali, co to mám za podivné kumpány. Takže jsem skončil u známého v kůlně v zahrádkářské kolonii. Bez topení, byl prosinec. Zimu jsem tam nějak přečkal, když jsem pak náhodně potkal svého bratra. Přišel ke mně, co se děje, že jsem se půl roku neozval. Že mě vyhodili z bytu, věděl, bydlel o patro níž, takže to se mu doneslo hned. Jenže na mě neměli kontakt a nevěděli, kde mě hledat. Měli o mě starost. Vzal mě domů, zavolal i druhého brácha. „Proč sis neřekl o pomoc?“ se mě ptali. Neřekl. Prostě jsem se styděl. Tak mi řekli, že život běží dál. Ať si najdu aspoň nějakou ubytovnu.

Na sociální ubytovně se platilo 40 Kč na den a na to jsem si sběrem kovů pořád hravě vydělal. K tomu se občas našly nějaké starožitnosti. Oblečení. To stačilo. Jenže jednou, zase v zimě, jsem na ubytovnu přišel opilý. Což je proti pravidlům a vedoucí mě odmítl ubytovat. Venku bylo mínus dvacet. Takže jsem celou noc jezdil tramvajemi, abych nezmrznul. Ta noc byla hrozná. A na ubytovnu už jsem odmítl znova jít. Zároveň jsem nechtěl ani do podnájmu. Bezdomovecký život je bezdomovecký život. Bezdomovci jsou sví páni. Nikdo jim neporoučí. Můžou si dělat, co chtějí.

Věděl jsem, že jeden z mých kámošů, který u mě taky dřív bydlel, má ubytování někde ve starých garážích. Tak jsem šel za ním. Vyskočil tam na mě pes a po chvíli vylezl Láďa. Vyslechl mě a říká: „Víš co, tys mi v životě pomohl. Já ti pomůžu taky.“ On to měl domluvené s předsedou družstva těch garáží, že tam může bydlet a za to garáže hlídal. Tak mi domluvil, že se v jedné volné garáži můžu zabydlet taky. Platil jsem 300 Kč měsíčně. Měl jsem tam kamna, dřeva bylo dost. Pro vodu jsem si chodil do lesní studánky. Bydleli jsme tam 8 let. Za tu dobu se ale změnila situace, lidi garáže postupně opouštěli a stalo se z toho hnízdo bezdomovců. Ale jiného ražení. Ti přes den chodili žebrať a v noci krást. S těmi jsem se ve zlém rozloučil a odešel zase na ubytovnu.

Z ulice do seriálu

Nebo vlastně spolubydlení. Je to pronajatý byt, kde je 6 lůžek. Ostatní jsou Ukrajinci nebo Bulhaři. Ale nějak vyjdeme. Za 3000 Kč je to akorát, co potřebuju. Mezitím si kontejnery začaly vyvážet soukromé firmy a ty si je začaly hlídat. Tak jsem zas přemýšlel, jak se uživit. A vzpomněl jsem si na kluka, který prodával Nový prostor. Zkontaktoval jsem ho a teď prodávám už 6 let. Práce je pořád dost. Žebráky nesnáším. Každý, kdo chce, si práci najde. K prodeji dělám ještě u ostrahy a kompars v detektivním seriálu. Už jsem byl ve třech dílech. Dokud chodím a zvládám, budu pracovat. Jsem vcelku v pohodě. Peníze mám. Se svými bratry se vídám. Dneska mám narozeniny. Tak čekám, že mi budou každou chvíli volat. Ale „do systému“ zpátky stejně nemůžu. Dluhy z 90. let dodneška naskákaly na nepředstavitelné peníze.

Vojtěch si užíval skvělou hudební kariéru. Založil malý orchestr a cestoval s ním po světě. Až ho paradoxně jeden příliš úspěšný projekt připravil o další zakázky. A životní sešup vedl dost rychle až do parku a jeskyně. „Záměr dostat se z ulice jsem měl pořád. Ale když chlastáte, trvá každý krok mnohem dýl,“ vypráví. V jeho případě sedm let.

Já jsem prožil nádherný život. Od malička jsem chtěl hrát na housle. I když jsem z nehuděbní rodiny, tak mě naši dali na hudebku a tam jsem měl ohromné štěstí. Vybrala si mě jako modela profesorka konzervatoře, která učila i metodiku. Takže jsem od sedmi let docházel na konzervatoř, kde se na mě študáci učili učit. A za to jsem dostával od paní profesorky hodiny. Takže jsem byl od dětství výborně vedený. Za paní profesorkou jsem pokračoval už od 6. třídy na přípravku na konzervatoř, což byla škola pro baletáky, ale vždycky tam do ročníku na základě talentových zkoušek vzali tři čtyři hudebníky. Pak jsem přešel na konzervatoř a ve čtvrtáku už jsem začal učit a taky hrát ve Filmovém symfonickém orchestru. Po vojně jsem nastoupil rovnou do orchestru Národního divadla a zase do hudební školy, protože učení mě nesmírně bavilo. Takhle krásně jsem si žil.

Řecké árie

Neskutečné možnosti se hudebníkům otevřely po revoluci. Založil jsem si nejdřív trio, pak kvintet a nakonec i malý komorní orchestr. Zakázky se hrnuly, takže jsem opustil Národní divadlo a začal jsem jezdit po světě. Dvacet let jsem si vyloženě užíval, ale kamenem úrazu se pro mě stalo Řecko. Ředitelka Virtuosi di Praga mě oslovila s projektem, abych vytvořil malý komorní orchestr, který bude hrát 4 měsíce v Řecku. Zpočátku jsem do toho jít nechtěl, protože to bylo hodně narychlo, ale kamarád mě přemluvil, že lidi dá dohromady. Za měsíc jsme skutečně vyráželi a byly to pro nás žně. Hráli jsme tři čtvrtě hodiny denně pár doprovodů k áriím a jinak jsme si užívali. Byla to taková královsky placená dovolená. Menší extempore provedli dva kolegové, kteří se opili a ukradli motorku před policejní stanicí u Prezidentského paláce. Ale nečekaně se to otočilo v další bonus, protože je nahradili dva filharmonici z Athénské filharmonie. A tím se mi otevřely dveře k Athénské filharmonii, kde jsem zase za slušné peníze vypomáhal. Náš projekt byl natolik úspěšný, že jsme ho o dva měsíce prodloužili. Což byla zároveň moje cesta do pekel. Já jsem měl celý ansámbl na krku, takže jsem nemohl odjet, a doma jsem zatím přišel o všechny zakázky. Ukončili mi úvazek ve škole a nestihl jsem si domluvit koncerty na příští sezónu.

Nějaké peníze jsem si z Řecka přivezl, ale zas tak moc jich nebylo. Dost jich padlo za alkohol. A doma jsem neměl domluveného nic. Neměl jsem co dělat. Výhledy žádné, koncertní sezóna rozjetá a do toho mi po dvou měsících umřela máma. A to už jsem se rozchlastal pořádně. A pak mě 25. prosince vyhodil majitel z bytu, protože chtěl z baráku udělat hotel. A já měl tak vypito, že jsem se ani nebránil. Jediné, co jsem zachránil, byly housle, které jsem uložil u kamaráda.

“ Ale samozřejmě nejtěžší je si přiznat, v čem je člověk úplný hlupák. Být k sobě upřímný není jednoduché. Sám sobě si na rovinu říct, co děláte absolutně blbě. Takže jsem musel některé věci přehodnocovat a pak teprve jsem mohl jít dál. Potřeboval jsem najít motivaci a rád. Dát životu smysl. ”

Chlstat a zapomenout

První čtyři měsíce jsem se zažil v malém parku v Dejvicích, kde byla jenom jedna lavička, na které jsem mohl celé dny chlstat. Když mi byla zima, přihnul jsem si akorát o to víc. Vlastně jsem o sobě moc nevěděl. Paradoxně mě rozpohybovali policajti, kteří mě z té lavičky vyhodili. Musel jsem si hledat nocleh jinde, takže jsem objevoval bezdomovecký život. Přespat taky nemůžete všude, protože některé parky si drží určitá komunita jako svoje teritorium a tam je zase jasná hierarchie. Já jsem se s nikým bavit ani dohadovat nechtěl, tak jsem si po devíti měsících našel práci.

Dlouho jsem se odhodlával. Ráno jsem si řekl, že dneska zajdu ke svému známému, jenže pak jsem se opil a nešel nikam. Když jsem se jeden den opravdu sebral, dohodil mi kamarád práci v laboratoři. Šel jsem bydlet na bytovnu, což taky není žádná výhra, ale aspoň jsem zase zvládnul hygienické návyky a chodil normálně do práce. Jenže firma po necelém roce zkrachovala. A tak jsem spadnul na ulici podruhé.

Královský život v jeskyni

A to už jsem věděl, že nechci být sám, že k sobě někoho musím sehnat. Nehledal jsem žádnou velkou partu, protože tam jedou většinou drogy, vede ji nějaký kápo. A já jsem zas nebyl žádný kriminální živel a nechtěl do toho spadnout. Narazil jsem na tři kluky, kteří se kamarádili s Jehovisty, kteří nás nechali na jejich pozemku ve stanu. Po pár měsících ale zjistili, že akorát pijeme a na víru nás asi nepřivedou, tak nás vyrazili. Ale v té době jsem já našel jeskyni. Zastrčenou, neviditelnou, v parku v Podbabě. Byla teda dvacet metrů nad zemí, takže pro mě, který jsem měl přes sto kilo, trvala cesta nahoru hodinu a půl a dolů hodinu. A tam jsem se zažil a vylézal, jenom když jsem musel. Což bylo tehdy, když jsem šel žebrot. Já jsem celý život bral dost slušné peníze a spíš jsem je rozdával. Takže přijímat a prosit byla pro mě velká škola. Po čase jsem zjistil, že mi na hlavních ulicích nikdo nic moc nedá, ale v malých zastrčených uličkách jsem za hodinu, hodinu a půl vyžebrot třeba tři tisíce. A ještě se mnou občas někdo prohodil i vlídné slovo, pamatuji si na jednoho vysokoškolského profesora, se kterým jsme vždycky rozprávěli, a pak mi dal třeba tisícovku. Takže jsem za týden vydělal víc, než když jsem učil v hudebce. V jeskyni jsme si žili královsky.

Jenže já jsem byl zvyklý celý život makat a ta nuda a nicnedělání mě sžíralo. Takže jsem si po třech letech zase našel práci, tentokrát ve velkoobchodě potravin a alkoholu. Já byl zařazený vtipně k alkoholu, dělal jsem sám sobě inventury a nechápu, jak je to možné, já tam měl přebytky. Takže jsem je likvidoval, a když jsem po nějaké pitce nepřišel do práce, vyhodili mě. Do jeskyně už jsem se vrátil jen na chvíli a pak jsem dostal nabídku bydlet u kamaráda. Vypadalo to, že se život obrací k lepšímu, udělal jsem pohovor v Pragulicu, ve firmě, která pořádá prohlídky po Praze vedené bezdomovci. A pak jsem zkolaboval a byl jsem skoro rok v nemocnici. Bylo s otazníkem, jestli vůbec přežiju. Alkohol, žádná životopráva, špatné jídlo, žádný pohyb. To vše si vybralo svou daň.

Znovu od začátku

Po nemoci jsem strávil dva roky v azylovém domě na dávkách. Učil jsem se mluvit slušně, abych se nevyjadřoval jako úplný kanál. Učil jsem se zase mýt, čistit si zuby. Vědomě. Jako malé dítě. Protože to na ulici neděláte. Ani v jeskyni. A protože jsem věděl, že když to neudělám, tak kamkoliv přijdu, tak mě vyhodí. To jsou všechno momenty, kdy v sobě musíte najít sílu. Ale samozřejmě nejtěžší je si přiznat, v čem je člověk úplný hlupák. Být k sobě upřímný není jednoduché. Sám sobě si na rovinu říct, co děláte absolutně blbě. Takže jsem musel některé věci přehodnocovat a pak teprve jsem mohl jít dál. Potřeboval jsem najít motivaci a řád. Dát životu smysl. Ale to jsem musel udělat sám. Sociální systém na to naprosto není nastavený. Ten dá člověku oblečení nebo peníze. Ale že by někdo podchytil motivaci a dal důvod, proč se zvednout a změnit, s tím se nepracuje.

A pak jsem si vzpomněl na Pragulicu a šel se zeptat, jestli nabídka dělat průvodce stále platí. Platila. Tak jsem teď přes léto měl třeba 20 prohlídek měsíčně. Já jsem hodně komunikativní, celý život jsem byl obklopený lidmi. Svůj příběh jsem vyprávěl už mnohokrát, mám ho zpracovaný. Takže mě baví pozorovat, jak lidi reagují, jak přemýšlejí. Pak jsem taky shodou okolností zahajoval výstavu o bezdomovectví v Galerii hlavního města Prahy, protože docent vysoké školy, který ji měl otvírat, sám skončil znova na ulici. A tam mi nabídli práci kustoda. Takže dnes dělám taky kustoda. A do toho mám prvního žáka, kterého zas učím na housle. Po deseti letech. Jsem smířený s tím, že už se nedostanu na úroveň, kde jsem byl. Mám ztuhlý malíček po několikanásobném vykloubení. Ale věřím, že až se trochu stabilizují mé příjmy a budu mít víc času cvičit, na slušnou úroveň se zase rozehraju.

Zuzana strávila na ulici dvacet let. Prvních deset let byla drogově závislá a bydlela ve squatech, nestýkala se ani s rodinou. V druhých deseti letech řešila detoxy a léčebny a snahu se navrátit zpátky. „Samozřejmě těch snah je mnohem víc a těch úspěchů mnohem méně,“ dodává. Dnes jako terénní pracovníce pomáhá jiným, kteří se ocitli v podobné životní situaci, kterou si prošla ona sama.

Moje máma dlouho nemohla mít děti, takže je asi o dvě generace starší. Když jsem se narodila, bylo jí pětadvacet. Povahou byla velký generál, všechno muselo být po jejím. To se týkalo i příbuzných a kamarádů. S rodinou jsme se vlastně nestýkali, protože nebyli podle jejího gusta, a stejně mi zakazovala i kamarády, kteří neprošli jejími měřítky. Což byl samozřejmě zdroj nekončících hádek. Průšvih byl, že mi nikdy neřekla, že by mě měla ráda. A s někým se objímat, to mi přijde divné dodneška. Jak jsem to nezažila v dětství, mám mnohem větší osobní prostor a jen tak někoho k sobě nepustím. Že bych se mámě mohla s něčím svěřit, to taky neexistovalo. To jsem akorát dostala zase vynadáno.

Takže jsem měla dost nízkou sebedůvěru a špatně se mi seznamovalo s vrstevníky. Například v pubertě, když jsem chtěla jít na diskotéku, mě máma donutila, abych si vzala hnědé komunistické punčochy a na hlavu baret. Což nebylo zrovna „in“. A v těch „nácti“ to jsou témata, která vás buď zařadí, nebo nezařadí mezi ostatní. Takže jsem zůstala hodně stranou. Táta byl moudrý chlap, ale vůči mámě si moc nedovolil a zůstával radši pod pantoflem. Možná proto, aby bylo hádek co nejméně.

Lapená ulicí

Revoluce přišla, zrovna když jsem byla v pubertě. Byla to úžasně euforická doba, která se vyznačovala tím, že byla možnost na každém rohu sehnat drogu. Začala jsem s nějakými povzbuzujícími léky a pak kamarádka kamarádky donesla pervitin. Ochutnala jsem ho poprvé ze zvědavosti. V pubertě člověk holt okouší první cigarety, hledá zábavu. Punk, rock, hledání svobody k tomu věku patří. Navíc v tom byl jakýsi vzdor vůči mámě a útěk. A s první dávkou jsem zjistila, že mi pervitin pomáhá zvýšit sebedůvěru.

V té době už jsem studovala střední zemědělskou školu v jižních Čechách. Takže drogové výlety byly hlavně víkendové. Když jsem dostudovala, vrátila jsem se do Prahy a jako plnoletá už jsem nechtěla dál snášet hádky doma a rozhodla jsem se zařídit sama. Zpočátku jsem si chtěla najít ještě druhou práci, abych sama utáhla podnájem, jenže snadnější bylo jít bydlet ke kamarádovi, který vařil pervitin. Představu, kam se bude můj život ubírat, jsem měla jinou, ale život mi to servíroval taky jinak. Od 15 už jsem byla v tom prostředí dost lapená, znala jsem lidi z ulice. Ale pořád mi to úplně nedocházelo. Pořád jsem věřila, že si dám život „do kupy“. Že to je dočasný stav. Že jako jdou lidi na pivo, tak si taky užiju, ale přece nejsem blbá, abych to úplně pustila a spadla do toho. Teď ve čtyřiceti to nebezpečí reálně vidím, vím, že je nebezpečná jedna dávka, ale tehdy jsem ho neviděla. Pořád to byl akorát útěk a zábava. Myslím, že pro každého je důležité někam patřit. A ve chvíli, kdy zázemí nemáte, když vás rodina odmítá, je prostě hrozně jednoduché se začlenit na ulici. Najednou aspoň někam patříte. Je to špatně, ale nejste sám. Můžete s někým svůj život sdílet.

Ráno, kdy potřebuješ dávku

U pervitinu ještě podle mě není pravá fyzická závislost. Je to spíš chuť na drogu, protože se vám zvyšuje sebevědomí, v mozku se vylučuje hodně dopaminu. Máte pocit štěstí, příjemného prožitku. Jenže je to taky amfetamin, který povzbuzuje. Takže jsem zažila stavy, kdy jsem týden nespala a nejedla, protože to droga prostě nedovolila. A to už samozřejmě taky něco bere. Přepadaly mě pocity, že o mně lidi mluví, že mě sledují. Měla jsem v hlavě čím dál tím větší zmatek. Takže jsem to vyřešila tak, že jsem ve 22 letech přešla na heroin. Což je opiát, který vás uklidní, nic neřešíte. Ale zase je vám z něho hodně špatně, je tam už fyzická závislost. Zpočátku jsem ho nebrala každý den, hlídala jsem si to. A pak přišel jeden den, kdy jsem se probudila a musela jsem si dát dávku, protože mi bylo strašně špatně. Je jedno, jestli jsem

spala dvě hodiny, šest hodin nebo dvanáct hodin, prostě bez dávky mi bylo zle. Vyšplhala jsem se tak na 1,5 gramu za den. Jeden gram heroinu stál tisíc korun, takže běžná výplata na to nestačí. Měla jsem různé práce a brigády, dělala jsem třeba ostrahu a k tomu jsem sbírala měď nebo kovy z odstavených vlaků, které šly do šrotu. Somrovala jsem, obcházela lidi, jestli mi dají nějaké drobné. Nebo jsem kradla v obchodech. Čokolády, kávy. Které jsem pak prodávala do stánků a restaurací.

Od kamaráda vaříče jsem odešla a v té době už jsem bydlela regulérně na ulici, většinou ve squatu. V opuštěných domech bez vody a elektřiny. Bydleli jsme převážně s nějakou partou, tak kolem čtyř lidí, dva páry. Brali jsme drogy, poslouchali muziku, povídali si o knížkách. Dneska už je ulice ale mnohem větší divočina, takže dneska bych se už opravdu mnohem víc rozmyslela, koho k sobě do squatu nebo stanu vezmu nebo ne. Já jsem si naštěstí žádné násilí nezažila, ale znám mnoho žen, které si prožily peklo. Začíná to domácím násilím a končí třeba nucenou prostitucí, kdy muž ženu chrání, ale zároveň ji posílá šlapat.

“ Myslím, že pro každého je důležité někam patřit. A ve chvíli, kdy zázemí nemáte, když vás rodina odmítá, je prostě hrozně jednoduché se začlenit na ulici. Najednou aspoň někam patříte. Je to špatně, ale nejste sám. Můžete s někým svůj život sdílet. “

Najít pochopení

Po deseti letech jsem začala hledat cestu, jak z toho ven. Příjemné stavy jsou u drog možná na začátku. Pak už to byl jen jeden velký kolotoč, aby mi nebylo blbě. Nebo abych sehnala aspoň nějaké peníze na další dávku nebo aspoň nějakou náhražku, co by mi ulevila. Ze squatu mě vyhodili policajti a já chodila po ulicích, ve sněhu, koukala do oken, kde se svítilo, a neměla kam jít. Měla jsem jedny boty, mokré ponožky, byla mi zima a šly na mě deprese. Zároveň jsem se ale bála usnout, protože jsem měla strach, aby mě neobrali o poslední teplý svetr a o telefon, kam mi měli zavolat, jestli dostanu práci. Vyhodili mě z obchodního centra a na ulici jsem přemýšlela, kam se schovat, abych se vyhnula podivným chlapům. A to se opakovalo týden po týdnu.

To byla má motivace k tomu něco změnit. Ale ať máte kde bydlet, nebo ne, život je hlavně o vztazích. Všichni hledáme pochopení, zázemí, rodinu. Prošla jsem několikrát detoxem, ale stále do toho padala znova. Snažila jsem se něco řešit, ale když si zažijete opovržení, se kterým se k vám chovají na úřadech, vzbudí to akorát chuť se na všechno vykašlat. Otočilo se to až tehdy, kdy jsem si našla přítelkyni, která drogy nebrala. Začala jsem bydlet na azylu a zapojily jsme se tehdy do začínajícího projektu Kuchařky bez domova. Tam jsme dostaly šanci najít si regulérní práci, vařit pro lidi a zároveň bourat bariéry o ženách bez domova, seznamovat veřejnost s našimi příběhy.

Když je špatné pro něco dobré

Kolem kuchařek pak pomalu začalo vznikat komunitní centrum pro ženy bez domova a my jsme samy vytvářely zázemí i program. A práce získávala najednou smysl. Mohla jsem využít svou minulost pro vytváření budoucnosti. Působím teď jako pracovník v sociálních službách. Ženám bez domova pomáhám v kontaktu s úřady, lékaři, při hledání práce a vytváření programu v komunitním centru. Máme tady třeba hodiny sebeobrany nebo divadlo. A možná často nejdůležitější je s našimi klientkami jenom promluvit, podpořit je. Taky chodím do terénu. Protože vím, kde se lidi pohybují, kde přespávají, mám tu zkušenost.

Pro mě je to takový Damoklův meč. Protože mám plný diář, vím, že jdu zítra něco zařizovat na OSPOD (orgán sociálně-právní ochrany dětí), tak nemůžu v noci nespát a být zfetovaná. Dělán si legraci, že jsem drogy vyměnila za práci. Abych byla neustále zaměstnaná a neměla čas sklouznout zpět. Víím, že třeba nemůžu projít sama Václavským náměstím, protože to je pro mě spouštěč chuti na drogu. Krásné slunné počasí a k tomu několik hodin času je pro mě

spouštěč. Nebo samozřejmě hádky a chvíle, kdy je člověku zle. Musím si pořád dávat pozor. Ale je to tak asi v pořádku. Právě chvíle, kdy si člověk řekne: „Už jsem z toho venku, jsem king,“ je moment, kdy ztratí ostražitost a pak přijde jedna těžká chvíle a jste v tom za chvíli znova. Takže bojuju. Neberu šest let. Měla jsem několik relapsů. Ale šlo vždycky jen o jednorázové uklouznutí, které jsem hned řešila a nepokračovala.

Člověk s příběhem

S mámou se dnes vídám, jezdím na návštěvy. Každá máme tak trochu svůj svět. Dneska už si nenechám mluvit do toho mého. V názorech se teda neshodneme. Já myslím, že štěstí může vést různými cestami. A může to být jedno štěstí. A dneska můžu říct, že jsem šťastná. Zažila jsem lepší chvíle, zažila jsem horší chvíle. Ale určitě nemá smysl nějak brečet. Můžu svou zkušenost využít a čerpat z ní. Naučila jsem se, že jsme všichni lidé. Když potkáte bezdomovce, může to být hodně špinavý člověk, s velkou závislostí, ale pořád je to člověk. Vždycky je to člověk s nějakým příběhem. S nějakou minulostí, která ho dostala tam, kde je. Ale taky je to člověk s nějakou budoucností, který má své sny a třeba za deset let bude vypadat úplně jinak.

GLAFKA

od emocí k poznání

EDUMA

Erasmus+

Tento projekt byl zrealizován s podporou finančních prostředků Evropské unie.
Za obsah publikace odpovídají autoři. Publikace nereprezentuje názory Evropské komise
a Evropská komise neodpovídá za použití informací, které jsou jejím obsahem.

ISBN 978-80-907228-6-6

9 788090 722866